

2024 - 2028 жылдарға арналған Маңғыстау облысының Қарақия ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын бекіту туралы

Маңғыстау облысы Қарақия аудандық мәслихатының 2024 жылғы 21 қазандағы № 20/179 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабы, 3-тармағының 1) тармақшасына, "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 6-бабы 1-тармағының 15) тармақшасына, "Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу жөніндегі жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы" Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2023 жылғы 18 мамырдағы № 154-п бұйрығына сәйкес, Қарақия аудандық мәслихаты **ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:**

1. 2024-2028 жылдарға арналған Маңғыстау облысының Қарақия ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы бекітілсін.

2. Осы шешім алғашқы ресми жарияланған күннен бастап қолданысқа енгізіледі.

Қарақия аудандық мәслихатының төрағасы

Ж. Қалаубай

Қарақия аудандық мәслихатының

2024 жылғы "21" қазандағы

№ 20/179 шешіміне қосымша

2024-2028 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНЫҢ ҚАРАҚИЯ АУДАНЫ БОЙЫНША КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Мазмұны

ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ	5
ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР	6
БАҒДАРЛАМАНЫҢ ПАСПОРТЫ	7
Кіріспе	9
1. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ	10
1.1 Жалпы мәліметте	10
1.2 Қолданыстағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау	14
1.2.1 Жинақтау және бөлек жинау, әкетумен қамту	14
1.2.2 Тасымалдау	15
1.2.3 Сұрыптау және қайта өңдеу	15
1.2.4 Көму	16

1.2.5 Соңғы 3 жылда коммуналдық қалдықтарды басқару саласында бөлінген қаражат және жүргізілген жұмыс бойынша деректер	17
1.3 Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесін талдау	20
1.4 Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар	21
1.5 Коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау	22
2. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫ РЕТТЕЙТІН ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМА	23
2.1 ҚР қалдықтарды басқару саласындағы саясаты	23
2.2 Экологиялық заңнаманың коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыруға қойылатын талаптары	24
2.2.1 Коммуналдық қалдықтарды басқарудағы жергілікті атқарушы органдардың құзыреті	24
2.2.2 Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі басқа субъектілердің талаптары мен міндеттемелері	26
3. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ	28
3.1 Мақсат пен міндеттер	28
3.2 Нысаналы көрсеткіштер	28
4. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР	29
4.1 Аудан халқын қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі қызметтермен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту жөніндегі шаралар	29
4.2. Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру жөніндегі шаралар	32
4.3. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту жөніндегі шаралар, оның ішінде ерекше (тамақ, Құрылыс және үлкен көлемді қалдықтар, ЭЕҰ және т. б.)	36
4.4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар	38
4.5 Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың хабардарлығын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылын күшейту жөніндегі шаралар	39

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ	40
6. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ	41
7. ҚАЗЕТТІ РЕСУРСТАР	41
8. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕР	42
Қосымша 1.Маңғыстау облысы Қаракия ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасының көрсеткіштерін айқындау әдістемесі	43
2 қосымша.БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ	45
3-қосымша .Коммуналдық қалдықтардың түзілу нормалары бойынша мәліметтер және контейнерлер мен қоқыс таситын көліктерге қажеттілік	50
ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	52

ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ

ЖК	Жеке кәсіпкер
ЖҚ	"Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы
ҮКҚ	Үлкен көлемді қалдықтар
ҚЖЭ	Қазақстан Республикасының "жасыл экономикаға" көшу жкніндегі тұжырымдама
КА	Контейнер алаңы
ҚШМ	Қалдықтарды шығаратын мекеме
ЖАО	Жергілікті атқарушы органдар
ҚСК	Қалдықтарды сұрыптау кешені
ХЖТО	"Халықаралық жасыл технологиялар және инвестициялық жобалар орталығы" Коммерциялық емес акционерлік қоғам
ҚР ЭГТРМ	Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігі
ҚОҚ	Қоршаған ортаны қорғау
ТҮКШ бөлімі	Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушы көлігі және автомобиль жолдары бөлімі
ЭЭЖҚ	Электрондық және электр жабдықтарының қалдықтары
Бағдарлама	Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы
ЖСҚ	Жобалық-сметалық құжаттама
ҚР	Қазақстан Республикасы
ҚСҚ	Құрамында сынап бар қалдықтар
ТҚҚ	Тұрмыстық қатты қалдықтар
ЖШС	Жауапкершілігі шектеулі серіктестік

ТРБ	Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы
ЖТ	Жеке тұлға
ҚР ЭК	Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі
ЗТ	Заңды тұлға

ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР

Биологиялық ыдырайтын қалдықтар - анаэробты немесе аэробты ыдырауға қабілетті қалдықтар, соның ішінде бақша және саябақ қалдықтары, сондай-ақ тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын тамақ қалдықтары, макулатура.

Коммуналдық қалдықтар-тұтыну қалдықтары, соның ішінде:

1) қағаз және картон, шыны, металдар, пластмассалар, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма бұйымдары, орауыштар, пайдаланылған электр және электрондық жабдықтар, батареялар мен аккумуляторларды қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, үй шаруашылықтарының аралас қалдықтары мен бөлек жиналған қалдықтары;

2) егер мұндай қалдықтар сипаты мен құрамы жағынан үй шаруашылықтарының қалдықтарына ұқсас болса, аралас қалдықтар және басқ ірі көлемді қалдықтар-тұтыну және шаруашылық қызметтің (тұрмыстық техника, жиһаз және басқа) өзінің тұтыну қасиеттерін жоғалтқан және көлемі бойынша мамандандырылған көлік құралдарында тасымалдау мүмкіндігін болдырмайтын қалдықтары.

Электрондық және электр жабдығының қалдықтары - қалдықтарға жатқызылған, жарамсыз немесе пайдаланудан шыққан электрондық және электр жабдықтары, оның ішінде оның тораптары, бөліктері, бөлшектері.

Тамақ қалдықтары - тамақ өнімдерін өндіру және тұтыну нәтижесінде пайда болатын тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын қалдықтар.

Құрылыс қалдықтары - ғимараттарды, құрылыстарды, өнеркәсіптік объектілерді, жолдарды, инженерлік және басқа да коммуникацияларды бұзу, бөлшектеу, реконструкциялау, жөндеу (оның ішінде күрделі) немесе салу процесінде пайда болатын қалдықтар.

Қатты тұрмыстық қалдықтар - қатты күйдегі коммуналдық қалдықтар, көздерден бөлек жиналған қалдықтар.

БАҒДАРЛАМАЛЫҚ ПАСПОРТ

Атауы	"Маңғыстау облысының Қарақия ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы
Даму негізі	Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 қаңтардағы Экологиялық кодексі № 400-VI ҚРЗ
Бағдарламаны әзірлеуге жауапты мемлекеттік орган	"Маңғыстау облысының табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы" мемлекеттік мекемесі

Негізгі әзірлеуші	"ЭКО-ӨНДІРІС" мүгедектер ұйымы" қоғамдық бірлестігі
Бағдарлама мақсаты	Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру және сапасын арттыру Маңғыстау облысының Қарақия ауданы өңірінің тұрғындары үшін қалдықтарды жинау және шығару бойынша көрсетілетін қызметтер
Бағдарламаның міндеттері	1) халықты қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту; 2) қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру; 3) спецификалық (тамақ, құрылыс және ірі көлемді қалдықтар, электрондық және электр жабдықтарының қалдықтары және т.б.) қоса алғанда, коммуналдық қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту; 4) коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз орналастыруды қамтамасыз ету; 5) коммуналдық қалдықтарды өздігінен өңдеу мәселелері бойынша халықтың хабардарлығын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылын күшейту
Күтілетін нәтижелер	• коммуналдық қалдықтарды басқару саласында көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру; • коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау, сұрыптау және қайта өңдеу көлемі ұлғайтылды; • коммуналдық қалдықтардың қоршаған ортаға кері әсері барынша азайтылады; • Қарақия ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мақсатты көрсеткіштері жақсарады
Кезең	2024–2028 жылдар
Қаржыландыру көлемі	Маңғыстау облысының Қарақия ауданында қаржыландыру көлемі тиісті кезеңде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы іс-шараларды қаржыландыру үшін жергілікті атқарушы органдарға берілетін бюджет қаражатының көлеміне байланысты айқындалады
Бағдарламалары орындаушылары	Облыс, аудан әкімдігі, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық бөлімі; мәслихат; қоғамдық кеңес; коммуналдық қалдықтарды жинау, шығару, қалпына келтіру және кәдеге жарату жөніндегі субъектілер; мемлекеттік мекемелер; әлеуметтік нысандар; заңды тұлғалар; жеке кәсіпкерлер; үкіметтік емес ұйымдар, халық және басқа да мүдделі тұлғалар

КІРІСПЕ

Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы – бұл коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын талдауды және коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру бойынша нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізуге бағытталған шаралар кешенін қамтитын стратегиялық құжат.

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің (бұдан әрі - ҚР ЭК) 365 - бабына сәйкес аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар аудандардың, республикалық маңызы бар аудандардың жергілікті атқарушы органдары (бұдан әрі - ЖАО) коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын (бұдан әрі-бағдарлама) әзірлеуді ұйымдастырады. Бағдарламаны жергілікті өкілді органдар бекітеді.

Осы бағдарламаны әзірлеу барысында Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайына талдау жүргізілді, коммуналдық қалдықтарды басқару секторын дамытудың проблемалары мен перспективалары анықталды және ҚР экологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жақсарту үшін кешенді шаралар ұсынылды.

Бағдарлама ұлттық стратегиялық, бағдарламалық және тұжырымдамалық құжаттардың басымдықтарын, сондай-ақ халықаралық тәжірибені ескере отырып әзірленген.

Бағдарламаны іске асыру коммуналдық қалдықтарды басқару саласында көрсетілетін қызметтердің сапасын жақсартуға, коммуналдық қалдықтарды жинау, сұрыптау және қайта өңдеу көлемін ұлғайтуға, коммуналдық қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін барынша азайтуға, Маңғыстау облысы, Қарақия ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы нысаналы көрсеткіштерін жақсартуға әкеледі.

1.АУДАНДАҒЫ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

1.1 Жалпы мәліметтер

Қарақия ауданы - Маңғыстау облысының оңтүстігіндегі аудан. Әкімшілік орталығы - Құрық ауылы.

Ауданның батыс бөлігін Каспий теңізі, Қазақ шығанағы жуады. Аудан аумағында теңіз деңгейінен 132 м төмен Қарақия ойпаты бар, 1993 жылға дейін Ералиев ауданы деп аталған. Қарақия ауданы 7 ауылдық округтен тұрады, оның құрамында 9 ауыл бар:

Ауылдық округ	Ауданы, га	Адам саны, адам	Елді-мекендер
Құрық ауылы	168 788,1	11570	Құрық ауылы
Жетібай ауылы	25 019,1	12932	Жетібай ауылы
Мұнайшы ауылы	44 498	6290	Мұнайшы ауылы
Сенек ауылы	46 848	1817	Сенек ауылы, Аққұдық ауылы

Бостан ауылдық округі	40 720,5	2084	Бостан ауылы
Құланды ауылдық округі	18 992,7	1803	Құланды ауылы
Болашақ ауылдық округі	15 043,26	691	Болашақ ауылы, Бопай ауылы

Қарақия ауданының жалпы халық саны - 37 187 адамды құрайды, соңғы 2 жылда халықтың жылдық өсімі - шамамен 2-2,5%.

ҚР экология, геология және табиғи ресурстар министрлігінің (бұдан әрі - ҚР ЭГТРМ 2021) деректеріне сәйкес, 2023 жылы Қазақстанда 4,5-5 млн тұрмыстық қатты қалдықтар (ТҚҚ) түзіледі. ҚР-да коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша 2023 жылы 4 142 952 млн тоннаны құрады.

ҚР ЭГТРМ 2021 жылғы деректеріне сәйкес, бүкіл республика бойынша ҚТҚ жинау және әкету қызметтерімен халықтың 82% – ы, Маңғыстау облысы бойынша - 88,5% қамтамасыз етілген.

Қарақия ауданындағы коммуналдық қалдықтардың пайда болу көздері -жеке үй шаруашылықтары, көп пәтерлі үйлер, кеңсе ғимараттары, коммерциялық кәсіпорындар, бизнес орталықтар, өнеркәсіптік кәсіпорындар мен қоғамдық ұйымдар, балабақшалар, мектептер, ауруханалар, ауыл шаруашылығы субъектілері, сауда мекемелері, базарлар және басқа да коммуналдық қалдықтар пайда болатын орындар.

Маңғыстау облысының Қарақия ауданында ТҚҚ сақтау және сақтаудың негізгі орындары ТҚҚ арнайы полигондары болып табылады:

1) Құрық полигоны. Құрық ауылы әкімінің 09.11.2005 ж. № 252 шешімі тұрақты жер пайдалану құқығына акт 13-197-001-2010.

2) Жетібай полигоны. Жетібай ауылы әкімінің 12.06.2013 ж. № 111 шешімі тұрақты жер пайдалану құқығына акт 13-197-004-1087.

ТҚҚ полигондары Қарақия ауданының ТҮКІШ теңгерімінде.

Маңғыстау облысының 2021-2025 жылдарға арналған аумақты дамыту жоспарына (бұдан әрі – АДЖ) сәйкес, Қарақия ауданының Болашақ, Мұнайшы ауылдарында 2024-2025 жылдары техникалық экономикалық негіздемесін түзету және ҚТҚ жаңа полигонын салу үшін ЖСҚ әзірлеу бойынша іс-шара салынды. (Маңғыстау облысының аумағын дамыту жоспарынан алынған).

ҚР экология, геология және табиғи ресурстар министрлігінің (бұдан әрі - ҚР ЭГТРМ) деректеріне сәйкес Қазақстанда жыл сайын 4,5-5 млн. ТҚҚ түзіледі. Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару жыл сайын 3,5 - 4,0 млн. тоннаны құрайды.

Қарақия ауданында орташа есеппен жылына 4 500 тонна коммуналдық қалдықтар түзіледі, халықты ТҚҚ шығару қызметтерімен қамту деңгейі 80,6% (4-кесте). Соңғы үш

жылда Құрық полигонында құрылды және көмілді: 2021 ж – 2300,0 тн., 2022 ж. - 2446,4 т., 2023 ж. – 2070 т., 2024 ж. 1 тоқсан 210 т.; Жетібай полигонында: 2021 ж. - 1100 т., 2022 ж. - 1163 т., 2023 ж. - 2517 т., 2024 ж. 1 тоқсан - 223 т.

Кесте 1. ҚР және Қарақия ауданы бойынша 2021-2023 жж. коммуналдық қалдықтарды жинау (қалыптастыру), қайта өңдеу және көму/ТҚҚ

№	Атауы	Өлшем бірлік	Жылдар		
			2021	2022	2023
1	Жинау (пайда болу) 2				
1.1	Қазақстан Республикасы	мың.тонн	3 674,025	3 441,600	4 006,400
1.2	Маңғыстау облысы	мың.тонн	180,004	181,994	208,139
1.3	Қарақия ауданы	мың.тонн	3,3	3,6	4,5
2	Қайта өңдеу				
2.1	Қазақстан Республикасы	%	14,9	18,6	21,1
2.2	Маңғыстау облысы	%	28,3	32,08	34,0
2.3	Қарақия ауданы	мың.тонн	0	0	0
3	Көму				
3.1	Маңғыстау облысы	мың.тонн	139, 090	139,120	140, 064
3.2	Қарақия ауданы	мың.тонн	3,3	3,6	4,5

Негізгі проблемалардың бірі – қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін инфрақұрылымның жеткіліксіз дамуы. Қалдықтармен жұмыс істеу проблемалары осы аумақ үшін қажетті инфрақұрылымның болмауына немесе жеткіліксіз дамуына байланысты шешілмеген болып табылады.

Қарақия ауданындағы қалдықтарды өңдеу бойынша қолданыстағы инфрақұрылымға барлығы 17 контейнерлік алаң кіреді. Қалдықтарды бөлек жинауға арналған жабдықталған орындар жоқ. Аудан кәсіпкерлерін қалдықтармен жұмыс істеу саласына тарту бойынша жұмысты күшейту қажет.

Қарақия ауданының қалдықтарын жинау және кәдеге жарату компанияларының балансында жыл сайынғы жөндеуді қажет ететін 12 бірлік техника бар.

Бағдарлама құрастыру пункттері мен тасымалдау жүйелерін қоса алғанда, инфрақұрылымды жаңғыртуға және салуға қаражат бөлуді көздейді.

Морфологиялық құрамы

Зерттеуіне сәйкес коммуналдық қалдықтардың құрамындағы негізгі фракциялар тамақ қалдықтары, макулатура және пластик болып табылады (1-сурет). Сонымен қатар

, едәуір бөлігі (24%) басқа қалдықтарға жатады, олардың құрамына тоқыма, ағаш, сүйек, былғары, резеңке, бақша, көше, гигиена құралдары және т.б.

Қазіргі уақытта ауданда ТҚҚ азық-түлік фракциясын қайта өңдеу бойынша тәжірибелер мен қуаттар жоқ. Осыған байланысты барлық биологиялық ыдырайтын қалдықтар, соның ішінде тамақ қалдықтары, көше сметалары, ҚТҚ құрамындағы бақша қалдықтары көпбұрыштар. Полигондарда қоқыс газы, оның ішінде биологиялық ыдырайтын қалдықтардың ыдырауы кезінде пайда болатын жанғыш метан өрттер мен жарылыстарға әкелуі мүмкін.

Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары

Қарақия ауданы бойынша Маңғыстау облысының Қарақия аудандық мәслихатының 2022 жылғы 28 қарашадағы № 20/196 "Қарақия ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын бекіту туралы" шешімімен 1 тұрғынға абаттандырылған және абаттандырылмаған үй иелеріне 2,29 м³ құрайды.

Кесте 2. Қарақия ауданы бойынша қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған халық үшін тарифтер

Атауы	Есеп бірлігі	Теңге (Қосылған құн салығынсыз)
Жайлы үйлер	1-ші тұрғыннан айына	265
Жайлы емес үйлер	1-ші тұрғыннан айына	265
Бірлікке (көлемге) жылдық тариф	1 текше метр (м3)	2073

Қолданыстағы тарифтер (2-кесте) 2023 жылдың қаңтарында белгіленді.

Тариф қалдықтарды жинау, тасымалдау және көму саласындағы кәсіпорындарды қаржыландырудың жалғыз көзі болып табылады. Коммуналдық қызметтер жыл сайын қымбаттайды, арнайы техниканың, компоненттердің және отынның бағасы айтарлықтай өседі, бірақ қалдықтарды жинау, шығару және көму тарифтері көптеген аймақтарда көптеген жылдар бойы өзгерген жоқ. Сонымен қатар, жыл сайын аудандардың халқы да артып келеді. Осыған байланысты, экономикалық негізделген тарифті белгілеу Қарақия ауданында қалдықтарды басқару жүйесін дамыту үшін өте маңызды және өзекті болып табылады.

Сондай-ақ, абоненттік қарыз мәселесі бар. Қамтылған халықтың тек 60% ғана қызмет ақысын төлейді. Өйткені қоқыс шығаратын компаниялардың (бұдан әрі-ҚШК) өкілдерінің ақпараты бойынша ТҚҚ жинау және әкету үшін қызметтерге ақы төлеу бойынша берешек шамамен 40% құрайды. Осы мәселені пысықтау үшін 2021 жылдан бастап ҚР ЭК сәйкес ЖАО құзыретіне коммуналдық қалдықтарды жинау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын ұйымдар үшін тұрғылықты жері бойынша тіркелген азаматтардың санын сәйкестендіру мақсатында халықты тіркеу туралы мәліметтерге қолжетімділікті қамтамасыз ету кіреді. Осылайша, ТҚҚ жинау мен әкетуді жүзеге асыратын субъектілер өз қызметтері үшін дұрыс шот ұсыну үшін халықты тіркеу туралы мәліметтерге қол жеткізуді қамтамасыз етуі қажет.

ҚР ЭК сәйкес тұрғын үйлерде тұратын жеке тұлғалар жария шарттар негізінде орталықтандырылған жүйені пайдалануға және бекітілген тарифтерге сәйкес қызметтерге ақы төлеуге міндетті. Алайда, бұл норма ішінара орындалады. Жеке үйлердің тұрғындары жеке келісімшарттар жасағанды жөн көреді. Мүмкін, халықтың бір бөлігі жария шарттың бар екендігі туралы білмейді. Кәсіпорындардың ТҚҚ жинау және әкету қызметтеріне ақы төлеу үшін жеке шарттар жасасуы тиімсіз, жұмыс орындары, жалақы және т.б. үшін қосымша шығындарға әкеп соғады, сондықтан халықпен ТҚҚ жинау және әкету үшін жеке шарттар жасасу тәжірибесін қайта қарау және жария шарт жасасуға көшу қажет. ЖАО мен ҚШК өз сайттарында жария шарт жариялап, халықты хабардар ету бойынша жұмыс жүргізуі қажет.

1.2. Колданыстағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау

1.2.1. Жинақтау және бөлек жинау, әкетумен қамту

Қаракия ауданында коммуналдық қалдықтарды жинау екі жолмен жүзеге асырылады:

- контейнерлерде;

- контейнерсіз әдіспен-аумақты айналып өту және белгіленген орындарда орналастырылатын пакеттерде/қаптарда қалдықтарды кесте бойынша жинау жолымен. Контейнерсіз әкету жеке секторда жүзеге асырылады.

Қолжетімді контейнерлердің жартысынан көбі ескірген, мыжылған және ауыстыруды қажет етеді.

Ауылдардағы КА жөндеуді қажет етеді, көптеген жерлерде КА жоқ, бұл санитарлық нормаларға сәйкес келмейді.

Бүгінгі таңда ауданда контейнерлер саны 1428 контейнерді құрайды. Құрық ауылында – 535 дана, Жетібай – 480 дана, Мұнайшы - 353 дана, Сенек – 20 дана, Құланды - 20 дана, Бостан - 20 дана, Болашақ ауылдық округінде контейнерлер жоқ (сигналдық жүйе). Ауданда жаңа контейнерлерді орнату мемлекет қаражаты есебінен жүргізілді. 2024 жылы 300 контейнер сатып алу жоспарлануда.

ТҚҚ үшін қажетті контейнерлердің есептік көлемі бір ауданға жылына 234 дана құрайды. (Есеп № 3 қосымшада берілген).

Контейнерлік алаңдардан шығарылған барлық коммуналдық қалдықтар ТҚҚ полигондарында сұрыптаусыз көміледі, бұл ҚР ЭК талаптарына сәйкес келмейді. Қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту қажет.

Экологияның негізгі мәселелерінің бірі ТҚҚ қайта өңдеуге және кәдеге жаратуға арналған полигондардың болмауы; тұрғындардан қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға және сұрыптауға арналған контейнерлердің болмауы; елді мекендердегі заңсыз қоқыс үйінділерінің санын ұлғайту болып табылады. Ауданды одан әрі дамыту үшін ТҚҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту қажет, алдымен қоқыс түрлеріне арналған бөлек контейнерлер орнату, қалдықтарды қайта өңдеумен айналысатын кәсіпкерлерді тарту және қайталама пайдалану қажет. Бағдарламада осы іс-шаралар қарастырылған.

Сондай-ақ, Маңғыстау облысының Қаракия ауданында санкцияланбаған қалдықтарды жинайтын орындардың едәуір саны бар, бұл елеулі экологиялық проблема болып табылады. Бұл бақылауды күшейту және жаңа полигондардың пайда болуын болдырмау үшін тиімдірек шараларды енгізу қажеттілігін көрсетеді.

Рұқсат етілмеген полигондардың пайда болуының негізгі себептері-қалдықтарды кәдеге жарату үшін ресми орындардың болмауы, тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға арналған контейнерлердің жетіспеушілігі, жергілікті билік тарапынан бақылаудың әлсіздігі және қалдықтарды басқару Ережелері туралы халықтың хабардар болмауы. Бұл полигондардың көпшілігі коммуналдық және құрылыс қалдықтарын дұрыс пайдаланбау нәтижесінде пайда болады.

Жергілікті билік қоғамдық ұйымдармен және эко-белсенділермен бірлесіп, рұқсат етілмеген полигондарды анықтауға және жоюға бағытталған рейдтер мен ақпараттық науқандар жүргізуде.

Бұл шаралар халықтың экологиялық мәдениетін арттыруға күш салумен қатар, рұқсат етілмеген полигондардың қоршаған ортаға теріс әсерін азайтуға және аудандағы қалдықтарды басқарудың жалпы жағдайын жақсартуға көмектеседі.

1.2.2 Тасымалдау

Кәсіпорындардың қалдықтары ТҚҚ полигоны бойынша қалдықтарды тапсыратын қоқыс шығаратын кәсіпорындардың (бұдан әрі – ҚШК) автокөлігімен жеткізіледі. Халықтың қалдықтары аптасына 1 рет шығарылады.

Ауданда коммуналдық қалдықтарды жинау және кәдеге жарату бойынша кәсіпорындар жұмыс істейді:

- Құрық және Жетібай ауылдарына "Каспий Бек Сервис" ЖШС қызмет көрсетеді;
- Мұнайшы ауылы – "Атамекен Тазалық" ЖШС;
- Сенек ауылы, Бостан ауылы және Болашақ ауылдық округі – "ALYM LTD" ЖШС,
- Құланды ауылы "Ақиқат" ЖШС

Мамандандырылған техниканың жетіспеушілігі қалдықтарды жинау мен тасымалдаудың маңызды проблемасы болып табылады. Заманауи қоқыс таситын

машиналар мен сұрыптау машиналарының жетіспеушілігі қалдықтарды, әсіресе шалғай аудандарда жедел және тиімді басқаруды қиындатады. Жүргізілген есептеулерге сәйкес Қарақия ауданы үшін қажетті көлік саны 33 бірлікті құрайды.

Бағдарламада қоқыс таситын көліктерді сатып алу қарастырылған (жылына 2-3 бірлік). Қоқыс таситын көліктерді қажетті сатып алуды есептеу жөніндегі мәліметтер № 3-қосымшада қамтылады.

1.2.3 Сұрыптау және қайта өңдеу

Негізінен, тұрғындар картонды, қағазды және т.б. үй пештерінде жағу арқылы дербес сұрыптайды және кәдеге жаратады.

Бөлек жиналған пластик, қағаз және картон ірі жинаушыларға немесе тікелей қайта өңдеушілерге тапсырылуы керек. Аудан орталығынан қашықтығына байланысты Қарақия ауданында пластик жинау және сұрыптау жолға қойылмаған.

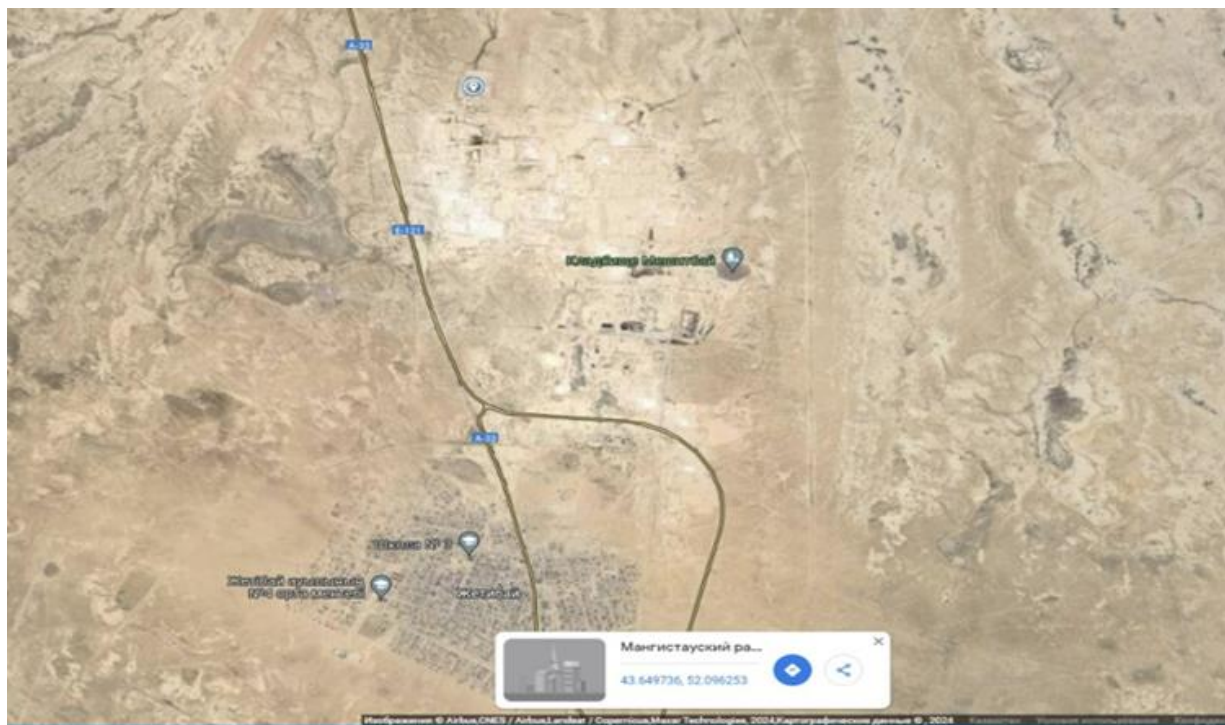
Халықтан электрондық және электр жабдығының (бұдан әрі – ЭЭЖ) қалдықтары жиналмайды, ЭЭЖ заңды тұлғалардан жиналады және мамандандырылған кәсіпорындарға беріледі. ЭЭЖ бойынша компаниялар электрондық және электр жабдықтарын, шығын материалдары мен оларды одан әрі кәдеге жарату үшін жинақтауыштарды қайта өңдеумен айналысады. Сондай-ақ, жабдықтар мен компоненттерді қайта пайдалану мүмкіндігі қолданылады. Қалдықтарды жинау және қайта өңдеу саласындағы, оның ішінде қалдықтарды жинау және қайта өңдеу жөніндегі шағын және орта бизнес өкілдерімен ақпараттық жұмыс жүргізу жолымен статистиканы жетілдіру қажет.

1.2.4 Көму

Қарақия ауданында қолданыстағы қоқыс полигондарында ұйымдастырылған және рұқсат құжаттарын алған екі ТҚҚ полигоны - Құрық ауылындағы ТҚҚ полигоны және Жетібай ауылындағы ТҚҚ полигоны жұмыс істейді.

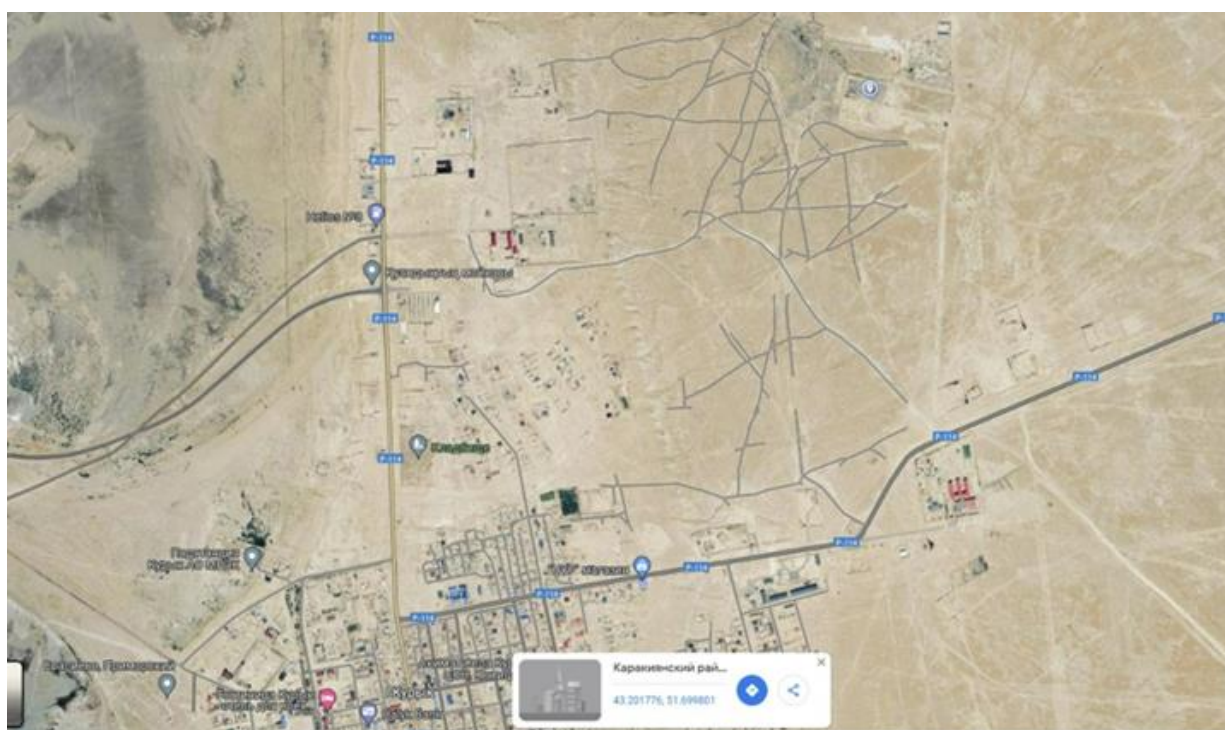
Жетібай ауылындағы ТҚҚ төгілетін жер учаскесі болып табылады. 2008 жылы полигон құрылысына 15.05.2008 жылғы № 301 мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысы алынды. Полигон 40% - ға толды.

Жетібай ауылы полигонының орналасу сызбасы

Құрық ауылындағы полигон 2006 жылғы 23 тамыздағы № 15-311/06 "Шетпе, Құрық , Бейнеу ауылдарындағы ТҚҚ полигондарын" салу жөніндегі жұмыс жобасына қорытынды алды. Полигонның ауданы 10,0 га полигон қызметінің басталуы 2013 жылдан бастап. Бүгінгі таңда полигонның жүктемесі 70% құрайды.

Құрық полигонының орналасу сызбасы

Тиісінше, осы кезеңде Қарақия ауданының Болашақ, Мұнайшы ауылдарында жаңа полигондар салу үшін ТЭН мен ЖСҚ әзірлеу бойынша жоспарланған іс-шараларды (АДЖ сәйкес) іске асыруды бастау қажет.

Қолданыстағы полигондар үшін жою жобаларын әзірлеу, оларды одан әрі қалпына келтіру үшін тарату қорларын құру қажет. Қалдықтарды көму полигоны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және санитариялық-эпидемиологиялық қызмет саласындағы мемлекеттік органның лауазымды адамдары жергілікті жерде қорытынды тексеруді орындағаннан, полигон иесі берген барлық ақпаратты бағалағаннан және полигонның жабылуын мақұлдағаны туралы хабардар еткеннен кейін ғана жабық деп қарауға болады.

Полигон жабылғаннан кейін полигон иесі аумақты рекультивациялауды жүзеге асыруы және бес жыл ішінде қоқыс газы мен фильтрат шығарындыларына мониторинг жүргізуі тиіс. Бұзылған жерлерді қалпына келтіруге және кейіннен мониторинг жүргізуге арналған қаражат полигонның тарату қорынан түседі. Полигон иесі жобаның шарттарына сәйкес полигонды рекультивациялауды орындағаннан және орындалған жұмыстар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қатысуымен қабылдау комиссиясының актісімен қабылданғаннан кейін иесі қоршаған ортаға мониторинг жүргізуді тоқтатады.

1.2.5 Соңғы 3 жылда коммуналдық қалдықтарды басқару саласында бөлінген қаражат және жүргізілген жұмыс бойынша деректер

2024 жылғы мамырдағы жағдай бойынша ТҮКШ сатып алу талданды. Осы кезеңде ауданның ТҮКШ қалдықтарын азайту жөніндегі іс – шаралардан жергілікті бюджеттен ақша бөлінді: 2023 - 2024 жылдарға "Атамекен Тазалық" ЖШС мердігерімен жұмыс істеу үшін - 26 320 мың теңге; 2024 жылға "ALYM LTD" ЖШС мердігерімен жұмыс істеу үшін - 6 940 364 мың теңге.

Қалдықтарды (қайта шикізатты) бөлек жинауға арналған контейнерлерді сатып алу үшін ақшалай қаражат бөлінбеді.

Қалдықтарды әкету жөніндегі қызметтерді негізінен өз қаражаты үшін қалдықтарды әкету және кәдеге жарату шарттарын өз бетінше жасасатын мемлекеттік органдардың көпшілігі пайдаланады. Медициналық қалдықтарды шығаруды конкурстық негізде жергілікті аудандық ауруханалар сатып алады.

Ауданда қалдықтарды азайту, ҚР заңнамасына сәйкес қалдықтарды бөлек жинау үлесін ұлғайту моделі сипатталатын қоршаған ортаны қорғау саласындағы құжаттаманы әзірлеу жөніндегі іс-шараларға ақшалай қаражат бөлінбеді. Қазіргі уақытта қалдықтарды жинауды, сақтауды, қайта өңдеуді, орналастыруды және кәдеге жаратуды жоспарлау қажет, жұмыстың барлық кезеңдерінде қалдықтарды басқарудың бірыңғай жоспарын әзірлеу қажет. Өндіріс пен тұтыну қалдықтарының барлық пайда

болған түрлерінің уақытша сақталуы мен жай-күйін үнемі түгендеу, есепке алу және бақылау қажет. Бірыңғай басқару жүйесінің принциптері келесідей:

1. Пайда болған қалдықтардың қатаң есебін жүргізу. Қалдықтардың өмірлік циклі шеңберіндегі барлық процестерді бақылау, ҚР заңнамасы мен Халықаралық табиғат қорғау стандарттарының талаптарына сәйкес қалдықтарды кәдеге жаратудың оңтайлы жолдарын белгілеу.

2. Қалдықтарды жинау және/немесе жинақтау Қазақстан Республикасының нормативтік құжаттарына сәйкес жүзеге асырылады. Қалдықтарды жинау үшін арнайы жабдықталған алаңдар болуы керек және контейнерлердің қажетті саны болуы керек.

3. Барлық түзілетін қалдықтар мамандандырылған зертханаларды тарта отырып, сәйкестендіруден және паспорттаудан өтеді.

4. Қалдықтарды орау және таңбалау.

5. Қалдықтарды тасымалдауды мамандандырылған лицензияланған ұйымдар жүзеге асырады.

6. Түзілетін қалдықтарды жинау және сақтау мамандандырылған контейнерлерге және арнайы жабдықталған алаңдарға жүзеге асырылады.

7. Қалдықтарды қайталама пайдалануды жүргізу не оларды пайдалануға мүдделі жеке және заңды тұлғаларға беру мүмкіндігіне қарай;

8. Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару арнайы жабдықталған полигонда жүзеге асырылады.

9. ТҚҚ-ға жатпайтын қалдықтар орналастыру, кәдеге жарату, залалсыздандыру немесе қайта өңдеу үшін бөгде ұйымдарға беріледі

10. Полигон ҚР заңнамалық талаптарына сәйкес жабдықталады және пайдаланылады. Қалдықтарды басқаруды оңтайландыру мақсатында мамандандырылған кәсіпорындармен өндіріс және тұтыну қалдықтарын одан әрі өңдеу /пайдалану/кәдеге жарату үшін әкетуге алдын ала шарттар жасасу ұйымдастырылды, бұл қоршаған орта компоненттерінің ластануын азайтады немесе толығымен жояды. Шарт бойынша шығарылғаннан кейін мынадай түзілетін қалдықтар қайта өңдеуге жатады:

- металл сынықтары және дәнекерлеу электродтары;
- пайдаланылған майлар бөлшектерді майлау үшін өндірісте қайта пайдаланылады;
- картон және қағаз;
- шыны;
- тоқыма;
- ағаш;

- ТҚҚ шарты бойынша ТҚҚ полигонына шығарылады. Кәсіпорындардың аумағында уақытша жиналатын қалдықтардағы заттар жер асты сулары мен топырақтарға қоныс аудара алмайды, өйткені олардың тиісті сақталуы қамтамасыз етіледі. Қалдықтарды беру қалдықтар паспортының көшірмесін қоса бере отырып,

қабылдау-беру актісімен ресімделеді. Қалдықтардың пайда болуы және олардың қозғалысы туралы мәліметтер "Қалдықтардың түзілуін және орналастырылуын есепке алу" журналына енгізіледі.

Соңғы үш жылдағы қалдықтардың ағымдағы жағдайының сандық және сапалық көрсеткіштері

Өндіріс қалдықтарын басқару тәртібі қалдықтарды пайдалану, кәдеге жарату, қайта өңдеу, жою немесе бөгде ұйымдарға бергенге дейінгі оларды қалыптастырудың барлық процесін, сондай-ақ өндірістік экологиялық бақылау жөніндегі есепке міндетті қосымша болып табылатын статистикалық есептілікті жасау рәсімін қамтиды.

Тұрғындардың қоқыстың пайда болуы мен өздігінен шығарылуын есепке алмауына байланысты пластикалық қалдықтар, шыны ыдыстар және басқа да қалдықтар сияқты дана бұйымдардың көлемін анықтау мүмкін емес, сандық және сапалық көрсеткіштер ҚШМ мәліметтері бойынша тұрмыстық қатты қалдықтардың жалпы көлемін танымал фракциялар бойынша пайыздық бөлу арқылы ұсынылған.

Сонымен қатар, сауалнама барысында ауылдық округтер тұрғындарының үлесіне Қалдықтарды кәдеге жарату түрлері мен тәсілдері анықталды. Бұл деректер осы Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерін айқындау кезінде пайдаланылатын болады. Елді мекендердің тұрғындары күл мен көңдің пайда болуының шамамен көлемін көрсетеді. Бұл ретте, мұндай қалдықтардың 50% - дан астамы тұрмыста тыңайтқыш, тұрмыстық пештерде қатты отын және т. б. түрінде пайдаланылады.

Сандық көрсеткіштер

Соңғы мәліметтерге сәйкес, соңғы үш жылда Қаракия ауданында қалдықтар көлемінің тұрақты өсуі байқалды, бұл халық санының өсуіне және экономикалық белсенділікке байланысты. 2021 жылы шамамен 3300 тонна қалдықтар тіркелді, 2022 жылы 3400 тонна, ал 2023 жылы бұл көрсеткіш 4500 тоннаға жетті. Бұл деректер қалдықтарды басқарудың тиімді стратегияларын әзірлеу қажеттілігін көрсетеді.

Сапалық көрсеткіштер

Қалдықтардың морфологиялық құрамы келесі санаттарды қамтиды:

- Органикалық қалдықтар (тамақ қалдықтары) жалпы қалдықтардың шамамен 40% құрайды.

- Қағаз және картон-20%.

- Пластик-15%.

- Металл және шыны-10%.

- Басқа қалдықтар (құрылыс, тоқыма және т.б.) - 15%.

Зерттеулер көрсеткендей, Қаракия ауданының тұрғыны күніне шамамен орташа 0,8 кг қалдық шығарады. Бұл мән бір адамға шамамен 292 кг жылдық нормаға тең. 37 187 адамды құрайтын аудан тұрғындарын ескере отырып, қалдықтардың пайда болуының жалпы жылдық мөлшері шамамен 10 850 тоннаны құрайды деп қорытынды жасауға болады.

Қалдықтардың пайда болу динамикасы сонымен қатар тауарлар мен қызметтерді тұтыну өскен жазғы кезеңде ең жоғары мәндер болатынын көрсетеді. Қыс айларында, керісінше, жазғы кезеңмен салыстырғанда қалдықтардың түзілу көлемінің 10-15%-ға төмендеуі. Қалдықтарды басқаруды дәл талдау және жоспарлау үшін тек көлемді ғана емес, сонымен қатар органикалық қалдықтарды, қағазды, пластикті, металды және әйнекті қамтитын қалдықтардың құрамын да ескеру қажет. Бұл деректер оларды сұрыптау, қайта өңдеу және кәдеге жарату бойынша тиімді шараларды әзірлеуге мүмкіндік береді, бұл әсіресе қоршаған ортаға теріс әсерді азайту және қайта өңдеу деңгейін арттыру үшін маңызды.

Осылайша, Маңғыстау облысының Қарақия ауданында қалдықтардың пайда болу жылдамдығын талдау қалдықтарды басқарудың неғұрлым тиімді жүйелерін енгізу қажеттігін көрсетеді, бұл өсіп келе жатқан көлемдерді жеңуге ғана емес, сонымен қатар өңірдің экологиялық қауіпсіздік деңгейін арттыруға мүмкіндік береді.

1.3 Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесін талдау

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттері

Құрамында сынап бар қалдықтар

ҚСҚ жинаудың реттелмеген жүйесіне және халықтың сана-сезімінің жеткіліксіздігіне және тәртіптілігіне байланысты қауіпті қалдықтардың ТҚҚ контейнерлеріне түсу проблемасы бар, бұл экологиялық тәуекелдерге әкеп соғады.

ҚР ЭК сәйкес қалдықтар санатына өткен материалдар мен өнімдерге, оның ішінде құрамында сынап бар қалдықтарға қойылатын талаптар қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару саласындағы ұлттық стандарттарда белгіленеді.

Мамандандырылған ұйымды таңдауға, мамандандырылған контейнерлерге қызмет көрсетуге, оның ішінде құрамында сынап бар шамдар мен тамақ көздерін тасымалдауға және өңдеуге байланысты шығындар бюджет қаражаты есебінен жабылуы керек. Мамандандырылған ұйымды таңдау үшін конкурс (тендер) өткізу қажет, таңдалған компанияның лицензиясы болуы және заңнамада белгіленген барлық талаптар мен ұлттық стандарттардың талаптарына сәйкес келуі тиіс.

Электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары

Қарақия ауданы бойынша заңды және жеке тұлғаларда түзілетін ЭЭЖ қалдықтарын басқару жүйесі жоқ. Жинау қызметтері нарығында ЭЭЖ-ы халықтан қабылдайтын бір ұйым анықталмады.

Әдетте, жеке тұлғаларда пайда болған ЭЭЖ ТҚҚ контейнерлеріне шығарылады, содан кейін қоқыс шығаратын ұйымдар ТҚҚ полигонына шығарылады, онда олар көміліп, қоршаған ортаға зиян келтіреді. Заңды тұлғалардан ЭЭЖ жинау жүйесі де жолға қойылмаған.

Полигон жағдайында коррозияға және тотығуға ұшырайды, ал олардың құрамындағы әртүрлі ауыр металдар топырақ пен жер асты суларына түседі, сондықтан оларды ТҚҚ полигонында көмуге тыйым салынады.

ҚР ЭК 365-бабына сәйкес коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (ЭЭЖҚ, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареялар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуге тиіс екені анықталды.

Осылайша, ЖАО халық үшін ЭЭЖҚ жинау және кәдеге жарату жүйесін ұйымдастырып, заңды тұлғалардың ҚР ЭК 365-бабының талаптарын орындауын бақылауды күшейтуі қажет.

Үлкен көлемді қалдықтар

Маңғыстау облысының Қаракия ауданы аумағында ҮКҚ (тұрмыстық техника, жиһаз және т.б.) бөлек жиналмайды, өйткені оларды әкетуге арналған арнайы орындар жоқ. ҮКҚ контейнерлік алаңға шығарылады, содан кейін коммуналдық қалдықтардың жалпы ағынында ТҚҚ полигонына түседі.

ЖАО ҮКҚ әкету үшін арнайы орындар ұйымдастыруы қажет.

Құрылыс қалдықтары

Халықтың құрылыс қалдықтары ТҚҚ-ның жалпы ағынында жиналады және қолданыстағы полигонға көмуге түседі.

2021 жылдан бастап құрылыс қалдықтарын көмуге тыйым салынды. ҚР ЭК сәйкес жылжымайтын объектілерді салуды немесе жөндеуді жүзеге асыратын жеке тұлғалар құрылыс қалдықтарын ЖАО ұйымдастырған арнайы орындарға дербес әкетуді жүргізеді.

ЖАО құрылыс қалдықтарын шығару үшін арнайы орындар ұйымдастыруы қажет.

Тамақ қалдықтары

Халықтың тамақ қалдықтары ТҚҚ-ның жалпы ағынында жиналады және қолданыстағы полигонға көмуге жіберіледі. Ауданда тамақ қалдықтарын бөлек жинауға арналған контейнерлер жоқ. 2021 жылдан бастап тамақ қалдықтарын көмуге тыйым салынды.

Осылайша, биологиялық ыдырайтын коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ынталандыру және оларды қалпына келтіру, соның ішінде компосттау және тамақ қалдықтарын көмуге тыйым салу талаптарының сақталуын бақылау жөніндегі жұмысты күшейту қажет.

1.4 Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар

Қарақия ауданы коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау қорытындысы бойынша ауданда коммуналдық қалдықтарды жинау және әкетумен (84%) халықты қамту жақсы қамтамасыз етілгені анықталды.

Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау, сұрыптау, қайта өңдеу және көму процестері жетілдіруді қажет етеді.

Бағдарлама шеңберінде коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру және мынадай проблемалық мәселелерді шешу қажет:

- КА санитарлық талаптарға сәйкес келмеуі;
- КА контейнерлермен қамтамасыз етілмеуі;
- Халықты барлық жерде бөлек жинаумен қамтамасыз ету үшін қайталама ресурстарды бөлек жинауға арналған контейнерлердің жетіспеушілігі;
- Тұрғындарда коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін (ҚСҚ, ЭЭЖҚ, медициналық және т. б.) жинау жүйесінің болмауы;
- Биологиялық ыдырайтын (тамақ) қалдықтарды бөлек жинаудың болмауы;
- Үлкен көлемді және құрылыс қалдықтарын жинау және тасымалдау жүйесінің болмауы;
- Қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы халықтың хабардарлығы мен мәдениетінің төмендігі;
- Коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару қызметтеріне халықтың наразылығы мен наразылығы;
- Полигонның жиі жануы;
- ТҚҚ шығару бойынша заңды тұлғаларды толық қамтымау. Заңды тұлғалардың ТҚҚ шығаруға шарт жасасудан бас тартуы;
- Заңды тұлғалардың ТҚҚ-ны жеке тұлғаларға арналған контейнерлерге бақылаусыз орналастыруы;
- Контейнер алаңдарына кірудің қиындығы, бұзушылар үшін шаралардың болмауы;
- Қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, әкетуге, қайта өңдеуге және көмуге арналған тарифтің төмен жиналуы;
- Ескірген жабдықтар мен жабдықтар;
- Қалдықтарды мұқият сұрыптамай көму;
- Құрылыс және тамақ қалдықтарын қайта өңдеудің болмауы;
- ТҚҚ терең өңдеу бойынша қуаттардың болмауы, соның есебінен полигонға көмуге жіберілетін қалдықтардың көлемін қысқартуға болады;
- Маңғыстау облысы Қарақия ауданының қоршаған ортаға және халықтың денсаулығына теріс әсер ететін атмосфераға шығарындыларды жүзеге асыру;
- Полигонда қоқыс газын жинау және кәдеге жарату технологияларының болмауы, бұл полигондағы парниктік газдар шығарындыларының көлеміне теріс әсер етеді.

•

1.5 Коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін объективті талдау үшін оның күшті және әлсіз жақтарын, сондай-ақ бар мүмкіндіктер мен қауіптерді нақты анықтау қажет.

Кесте 3. Күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
ТҚҚ шығару қызметтерімен халықты қамту деңгейі; ҚСК құрылысы бойынша жұмыс; ЖАО-ның бизнеспен, ҚШМ-мен, халықпен өзара іс-қимылы; Жаңа полигондар салу.	ТҚҚ жинауға, әкетуге, қайта өңдеуге және көмуге арналған төмен тарифтер; Тарифтер бойынша абоненттік берешек; Биологиялық ыдырайтын (тамақ), ҰҚҚ, құрылыс қалдықтарын және ЭЭЖ бөлек жинау жүйесінің болмауы; Қалдықтарды қайта өңдеудің төмен үлесі; Қалдықтарды сұрыптаусыз көму; Полигонның жиі жануы; Қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы халықтың хабардарлығы мен мәдениетінің төмендігі.
Мүмкіндіктер	Қауіптер
Бизнестің ТҚҚ жинау және өңдеу жүйесін дамытуға қызығушылығы; Қазіргі заманғы технологиялардың болуы, тамақ қалдықтарын компосттауға, құрылыс қалдықтарын қайта өңдеуге арналған қондырғылардың кең ассортименти және т. б.; Биологиялық ыдырайтын (тамақ) және құрылыс қалдықтарын өңдеу бойынша бизнесті бөлек жинауды енгізу және дамыту бөлігінде үлкен әлеуеттің болуы; Ауданның көрші елдердің мемлекеттік шекарасына жақын орналасуы, көрші елдерден қайталама шикізатқа сұраныстың үлкен мүмкіндіктері; Халықтың бөлек жинауға дайындығы.	ЖАО қызметінің ҚР ЭК талаптарына сәйкес келмеуі; ТҚҚ полигонының толып кетуі, оның экологиялық және санитарлық нормаларға сәйкес келмеуі; Қоршаған ортаға және Қарақия Ауданы халқының денсаулығына теріс әсер ететін атмосфераға шығарындылар; Аудандағы қалдықтарды басқару жүйесіне халықтың наразылығы мен наразылығы; ЖАО стратегиялық жоспарын орындамау; ЖАО қызметінің тиімділігін жыл сайынғы бағалаудың сәйкес келмеуі.

2. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫ РЕТТЕЙТІН ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМА

2.1 ҚР қалдықтарды басқару саласындағы саясаты

Қалдықтарды басқару саласындағы ҚР саясаты ҚР-ның "жасыл" экономикаға көшуі жөніндегі тұжырымдамамен (2013) және "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасымен (2021) айқындалады.

Стратегиялық құжаттар шығарумен қамту, бөлек жинауды енгізу, қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу үлесін ұлғайту және тиісінше полигондарда көмілетін қалдықтар көлемін азайту қажеттілігін белгілейді (4-кесте).

Кесте 4. ҚР-ның "жасыл" экономикаға және "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына көшуі жөніндегі тұжырымдаманың мақсаттары мен нысаналы көрсеткіштері

Көрсеткіштің атауы	2021	2022	2023	2024	2025	2030	2050	Источник

Халықты Т Қ Қ шығарумен н қамту						100%		КЖЭ
Қоқысты санитарлы қ сақтау						95%		КЖЭ
Қайта өңделген қалдықтар дың үлесі						40%	50%	КЖЭ
Бөлек жинаумен қамту: - фракцияла р бойынша - қалдықтар дың жекелеген қауіпті түрлеріне (медицинал ық және құрамынд а сынабы бар, ЭЭЖҚ)	40,0 50,0	50,0 55,0	60,0 60,0	70,0 70,0	80,0 80,0			ЖҚ
Қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі: - ТҚҚ (білім көлемінен) - өнеркәсіпт і к қалдықтар (білім көлемінен) - агроөнерк әсіптік кешен қалдықтар ы (өткен жылға катысты)	21,0 38,0 2,0 100,0	24,0 40,0 5,0 100,0	27,0 42,0 5,0 100,0	30,0 44,0 7,0 100,0	34,0 46,0 10,0 100,0			

- қауіпті медицинал ы қ қалдықтар (жиналған көлемнен)								ЖҚ
--	--	--	--	--	--	--	--	----

"Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасында бөлек алыммен қамту бойынша нысаналы көрсеткіште Маңғыстау облысы мен Қаракия ауданы жоқ. Бірақ Қаракия ауданы үшін ҚР басқа облыстарымен ұқсастығы бойынша осындай көрсеткіштерді белгілеу аудандағы қалдықтарды басқару жүйесін дамыту үшін оң әсер етеді.

2.2 Экологиялық заңнаманың коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыруға қойылатын талаптары

2.2.1 Коммуналдық қалдықтарды басқарудағы жергілікті атқарушы органдардың құзыреті

Коммуналдық қалдықтарға қойылатын талаптарды белгілейтін негізгі құжаттар 2021 жылы қабылданған ҚР ЭК, коммуналдық қалдықтарды басқару қағидалары, қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығын ескере отырып, міндетті түрде бөлек жинауға жататын қалдықтардың түрлеріне немесе топтарына (түрлерінің жиынтығына) қойылатын талаптар, игілік қағидалары болып табылады.

Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру шеңберінде экологиялық заңнамаға сәйкес менің негізгі бағыттарым мен негізгі өкілеттіктерім бөлінді (5-кесте).

Кесте 5. Экологиялық заңнамада белгіленген ЖАО құзыреттері

Негізгі бағыттары мен талаптары	Экологиялық заңнамаға сәйкес құзыретті
Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы құжаттар мен нормаларды әзірлеу және бекіту	-коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеуді ұйымдастыру; -коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын әзірлеу; -коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеу қағидаларын бекіту; -жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін әзірлеу; -ТҚҚ жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды және көмуді жүзеге асыратын субъектілер арасында тарифті бөлу тәртібін айқындау;
	-бөлек жинауды көздейтін коммуналдық қалдықтарды жинаудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыру; -жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды, қалпына келтіруді және жоюды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылым құруды және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету; -конкурс (тендер)өткізу арқылы ТҚҚ жинау және әкету бойынша ҚШМ-ны айқындау;

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету	-объектілерді салу және орналастыру үшін жер учаскелерін бөлу (оның ішінде КА және қайталама шикізатты қабылдау пункттерін жайластыру үшін), жер учаскелерінің шекараларын ресімдеуді қамтамасыз ету; -КА және қайталама шикізатты қабылдау пункттерінің орналасқан жерін анықтау, КА және пайдаланылатын контейнерлердің бірыңғай құрылысын немесе реконструкциясын өткізуді ұйымдастыру; -бөлек жинауға арналған контейнерлердің қажетті санын орнатуды ұйымдастыру; -жеке тұлғаларда пайда болатын құрылыс қалдықтары мен ҮКҚ үшін орындарды ұйымдастыру; -бөлек жиналған қалдықтарды тасымалдауды ұйымдастыру; -коммуналдық қалдықтарды көму объектілерінің құрылысын қамтамасыз ету; -коммуналдық қалдықтарды басқару кезінде қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізуді қамтамасыз ету; -халықты тіркеу туралы мәліметтерге (тұрғылықты жері бойынша тіркелген азаматтардың санын сәйкестендіру мақсатында)жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды, қалпына келтіруді және жоюды жүзеге асыратын ұйымдар үшін қолжетімділікті қамтамасыз ету;
Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесінің жұмыс істеу мониторингі	-ҚР ЭК және коммуналдық қалдықтарды басқару ережелеріне сәйкес коммуналдық қалдықтардың айналымын бақылау;
Халықпен жұмыс және коммуналдық қалдықтарды басқару саласын ынталандыру	-бөлек жинауды қоса алғанда, ТҚҚ жинаудың, кәдеге жаратудың және өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықты хабардар ету; -органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді ынталандыру, соның ішінде компосттау арқылы; -биогаз және энергия өндіру мақсатында, атап айтқанда компосттау және кәдеге жарату әдісімен қайта өңдеу жөніндегі шараларды қоса алғанда, биологиялық ыдырайтын қалдықтарды көмуді қысқартуды ынталандыру жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру

2.2.2 Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі басқа субъектілердің талаптары мен міндеттемелері

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі ҚШМ талаптары мен міндеттемелері:

- 1) ҚР ЭГТРМ не қызметті жүзеге асырудың басталғаны туралы хабарлама беру;
- 2) арнайы жабдықталған көлік құралдарын пайдалану;
- 3) көлік құралдарын спутниктік навигациялық жүйелермен жабдықтау;

4) ТҚҚ иелерімен шарттар жасасу (халықпен орталықтандырылған жүйе жанындағы жария шарттар);

5) ТҚҚ өңдеуді немесе көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерімен шарттар жасасу;

6) бөлек жиналған қалдықтар (фракциялар, қалдықтар түрлері) үшін әкетудің жекелеген кезеңділігін айқындау.

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі пәтер иелері мен компания басқарушыларының бірлестіктеріне қойылатын талаптар:

1) аумағында контейнерлік алаңдар орналасқан заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлердің (мүлік меншік иелерінің бірлестіктері, басқарушы компаниялар, қызмет көрсететін ұйымдар және т. б.) контейнерлік алаңдарды, ҮКҚ-ны, сондай-ақ оларға іргелес аумақты сақтауға арналған арнайы алаңдарды ұстауы;

2) қыс мезгілінде халық үшін жағдай жасау және мамандандырылған көлік құралдарының жұмысы мақсатында контейнерлерге кіреберістер мен кіреберістерді қардан және мұздан тазартуды ұйымдастыруды қамтамасыз ету.

Қалдықтарды көму полигондарына қойылатын талаптар:

1)пластмасса, макулатура, картон және қағаз қалдықтарын, ҚСК, шыны ыдыстар, шыны тұсқағаздар, ЭЭЖҚ, литий және қорғасын-қышқылды батареялар, құрылыс, медициналық, тамақ және сұйық қалдықтар, қабылдау критерийлерін қанағаттандырмайтын қалдықтарды көмуге тыйым салу;

2) ҚТҚ-ны алдын ала сұрыптамай көмуге тыйым салу;

3) полигонға түскенге дейін полигонда көмуге арналған қалдықтардың саны мен қауіпті қасиеттерін азайтуды қамтамасыз ету;

4) қалдықтарды жинақтауға немесе көмуге арналған арнайы белгіленген орындардан тыс жинауға тыйым салу;

5) қабылдау критерийлерін орындау мақсатында Қалдықтарды араластыруға тыйым салу;

6) полигон операторының биологиялық ыдырайтын қалдықтарды көму көлемін қысқарту және қоқыс газын жинау және кәдеге жарату жүйелерін орнату жолымен полигондағы метан шығарындыларын азайту жөнінде шаралар қабылдау қажеттілігі;

7) ТҚҚ полигондарында фильтрат пен қоқыс газын жинауға және бұруға арналған жүйенің, шығарындылар мониторингі жүйесінің (қоқыс газы) болуы;

8) салынып жатқан ТҚҚ полигондарында сүзгіге қарсы экранның болуы;

9) полигонда олардың қоршаған ортаға теріс әсерінің алдын алу үшін депозитке салынған қалдықтарда түзілетін фильтрат пен сарқынды сулардың мониторингі жүйесінің болуы;

10) ҚР ЭК талаптарын орындау қамтамасыз етілмейтін ТҚҚ полигонын пайдалануға тыйым салу.

3. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

3.1 Мақсаты мен міндеттері

Бағдарламаның мақсаты Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру және Маңғыстау облысы Қарақия ауданының тұрғындары үшін қалдықтарды жинау және шығару бойынша көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру болып табылады.

- Бағдарламаның міндеттері:
- Аудан халқын қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі қызметтермен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту;
 - Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру;
 - Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту, оның ішінде спецификалық (тамақ, құрылыс және ҰКҚ, ЭЭЖ және т.б.). Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету;
 - Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың мәдениеті мен хабардарлығын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылын күшейту.

3.2 Нысаналы көрсеткіштер

Осы бағдарлама шеңберінде Маңғыстау облысын Қарақия ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру бойынша нысаналы көрсеткіштер белгіленді (кесте 6). 1-қосымшада бағдарлама көрсеткіштерінің мониторингіне бірыңғай тәсілді қамтамасыз ету мақсатында осы бағдарламада белгіленген көрсеткіштерді айқындау әдістемесі ұсынылған.

Кесте 6. Халықты қалдықтарды жинау және әкету, қайта өңдеу және көмумен қамту жүйесін жетілдіру жөніндегі нысаналы көрсеткіштер 2024-2028 жж.

№	Нысаналы көрсеткіштер	Ағымдағы жағдай (2022-2023)	2024	2025	2026
1	Аудан тұрғындарын ТҚҚ жинау және әкетумен қамту	94,6 % (6 мес. 2022)	100%	100%	100%
2	Бөлек алыммен қамту: -фракциялар бойынша құрғақ және дымқыл -қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне	19,1% (9 мес. 2022)	60% 60%	70% 70%	

	медициналық және құрамында сынабы бар, электрондық және тұрмыстық техника)				80% 80%
3	Қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін ТҚҚ (білім көлемінен)	7,2% (2021)	20%	26%	32%
4	Экологиялық талаптарға сәйкес ТҚҚ полигонын жабу және рекультивациялау				100% 1 ед
5	Халықтың экологиялық өмір сапасына қанағаттану деңгейі	49,1% (2021) 55,3 % (2022)	61,5%	73,8%	86,1%

Қалдықтарды тиімдірек басқару үшін қолданыстағы қайта өңдеу кәсіпорындарының қуатын кеңейту және жаңа объектілер салу жоспарлануда, бұл қайта өңдеу сапасын жақсартуға және қалпына келтірілген материалдардың көлемін ұлғайтуға мүмкіндік береді. Қалдықтарды жинау және тасымалдау процестерін бақылау және бақылау жүйелері сияқты озық технологияларды енгізу аудандағы жалпы экологиялық жағдайды жақсартуда да маңызды рөл атқарады.

Бұл шаралар қалдықтарды басқарудың тұрақты жүйесін құруға бағытталған, бұл олардың қоршаған ортаға теріс әсерін азайтады және қайта өңдеу мен қайта өңдеу деңгейін жақсартуға ықпал етеді.

4. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР

4.1 Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту жөніндегі шаралар

Коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту үшін мынадай шараларды орындау қажет:

- Маңғыстау облысы Қарақия ауданының тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен 100% қамту;

- Қарақия ауданы бойынша Болашақ, Мұнайшы, Сенек, Бостан, Құланды ауылдарында полигон салу үшін ТЭН түзету және ЖСҚ әзірлеу;

- Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен қамту;
- Бәсекелестік негізде ұзақ мерзімді келісімшарттар жасасу және конкурстар өткізу;
- Экономикалық негізделген тарифтерді бекіту;
- Тарифтің жиналуын арттыру;

• Қалдықтарды жинауға арналған КА санитарлық нормаларға сәйкес келтіру. Жиналатын қалдықтардың көлемі мен ерекшелігіне қарай жаңа контейнерлерді ауыстыру және орнату. Қоқыс таситын көліктер паркін және басқа да қажетті техниканы жаңарту.

Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен қамту

Тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (егер контейнерлер болмаса) қызметті жүзеге асыратын заңды тұлғалармен ҚШМ-мен ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтерге шарттар жасасу жөнінде белгілі бір тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (егер контейнерлер болмаса) қызметті жүзеге асыратын заңды тұлғалармен хабардар ету жұмыстарын жүргізу қажет. Осы учаскелерге қызмет көрсету үшін ЖАО.

Ұзақ мерзімді келісімшарттар жасасу және бәсекелестік негізде конкурстар өткізу

ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтердің сапасын арттыру үшін коммуналдық қалдықтарды басқаруға бәсекелестік негізде ұзақ мерзімді келісімшарттар жасасу қажет.

Нарыққа қатысушыларды айқындау бойынша конкурс (тендер) өткізу кезінде ЖАО ҚР ЭК және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес ЖАО үшін талаптарды белгілейтін болады.

ТҚҚ жинау және тасымалдаумен арнайы мамандар айналысуы керек

ҚШМ таңдау кезіндегі негізгі талаптардың бірі - ҚР ЭГТРМ тізілімінде ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі компанияның болуы, яғни қызметті жүзеге асырудың басталғаны туралы хабарлама беру. Қауіпті емес қалдықтарды жинау, сұрыптау және тасымалдау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері "Рұқсаттар және хабарламалар туралы" ҚР Заңына сәйкес ҚР ЭГТРМ қызметіне кірісу туралы хабарлама беруге міндетті. Хабарламалық тәртіпке сәйкес келмейтін ҚШМ конкурсқа қатыса алмайды және ТҚҚ жинау және әкету бойынша қызметтер көрсете алмайды, өйткені қауіпті емес қалдықтарды жинау, сұрыптау және тасымалдау жөніндегі қызметті ҚР ЭГТРМ хабарламасынсыз жүзеге асыруға тыйым салынады.

Егер компания қауіпті қалдықтармен жұмыс істесе, онда қызметті жүзеге асыруға лицензия болуы керек.

Экономикалық негізделген тарифтерді бекіту

Ауданда коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды жүйесін одан әрі дамыту үшін жаңа тарифтерді есептеу және бекіту қажет. Аудан бойынша қолданыстағы тариф (265 теңге) тиісті инфрақұрылымды құру және халыққа сапалы және уақтылы қызмет көрсету үшін жеткіліксіз. Белгіленген тарифтер қазіргі заманғы шындықтар мен инфляциялық процестерді ескере отырып, қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге мамандандырылған ұйымдардың шығындарын жабуы керек.

Экономикалық негізделген тарифтерді уақтылы қайта қарау, индекстеу және бекіту мамандандырылған ұйымдардың қалдықтарды жинау және шығару бойынша сапалы жұмысын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, бұл ауданның экологиялық жағдайына және халықтың денсаулығына жағымды әсер етеді.

Экономикалық негізделген тарифтерді уақтылы қайта қарау, индекстеу және бекіту мамандандырылған ұйымдардың қалдықтарды жинау және шығару бойынша сапалы жұмысын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, бұл ауданның экологиялық жағдайына және халықтың денсаулығына жағымды әсер етеді.

Инфляциялық процестерді ескере отырып, қалдықтарды жинау, шығару және көму тарифтерін әр 2 жыл сайын қайта қарау қажет.

ТҚҚ жинауға, әкетуге, қайта өңдеуге, көмуге және халықтың уақтылы төлеуіне тарифтің жиналуын арттыру

Халықты тіркеу туралы мәліметтерге қол жеткізуге қатысты ЖАО-ның мамандандырылған ұйымдармен өзара іс-қимылын күшейту қажет.

Азаматтарды тұрғылықты, уақытша болатын (тұратын) жері бойынша тіркеу кезінде жаңа тіркеу мекенжайы туралы мәліметтер нақты уақыт режимінде ІІМ ақпараттық жүйесінен эталондық деректер банкі болып табылатын және оған қол жеткізу барлық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарға (әкімдіктерге) қамтамасыз етілген "жеке тұлғалар" мемлекеттік деректер базасына (әкімші – ҚР ӨМ) беріледі ҚР.

Осы интеграция шеңберінде ЖАО ТҚҚ жинау, әкету, қайта өңдеу және көму үшін төлемдерді дұрыс есептеуге мүмкіндік беретін мекенжай бойынша тіркелген азаматтардың саны туралы мәліметтерді иесіздендірілген түрде (дербес деректерді берусіз) ҚШМ-ге беретін болады.

Жиналатын қалдықтардың көлемі мен ерекшелігіне қарай контейнерлік алаңдарды санитариялық нормаларға сәйкес келтіру, жаңа контейнерлерді ауыстыру және орнату

Құрылыс түріне байланысты коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесі келесідей ұйымдастырылады:

Көп қабатты құрылыс аудандарында:

-тұрғын аймақтардағы КА жабдықтау;

-стандартты контейнерлерді орнату;

-қалдықтарды шығаруға арналған құрал жиналған қалдықтардың тығыздығын арттыру үшін престоу жүйесі бар қоқыс таситын көліктерді пайдаланыңыз.

Жеке құрылыс аудандарында:

-жеке контейнерлерді орнату;

-қалдықтарды шығаруға арналған құрал үлкен көлемді және жоғары қысу қабілеті бар қоқыс таситын көліктерді пайдаланыңыз.

КА санитарлық нормаларына сәйкес келтіру үшін келесі іс шаралар орындалады:

Үй иелерінің, ұйымдардың, мәдени-бұқаралық мекемелердің, демалыс аймақтарының аумағында көлікке арналған кіреберістері бар қалдықтарды жинауға арналған контейнерлерді орналастыру үшін арнайы алаңдар бөлінсін. Алаңды қатты жабынмен орналастыруға және қалдықтарды желмен тарату мүмкіндігін болдырмайтын, бірақ кемінде 1,5 м биіктікке дейін үш жағынан қоршауға.

Контейнерлік алаңды тұрғын және қоғамдық ғимараттардан, балалар объектілерінен, спорт алаңдарынан және халықтың демалыс орындарынан кемінде 25 м қашықтықта орналастыруға. Қалыптасқан құрылыс аудандарында, санитариялық алшақтықтарды сақтау мүмкіндігі болмаған кезде, қашықтықтар ЖАО-ның, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органның аумақтық бөлімшелерінің, объектілердің меншік иелерінің және басқа да мүдделі тұлғалардың қатысуымен комиссиялық түрде белгіленеді.

Коммуналдық қалдықтарды шығару кесте бойынша жүзеге асырылатын болады.

Коммуналдық қалдықтарды тасымалдау шығындарын азайту үшін белгіленген санитарлық және табиғатты қорғау талаптарына сәйкес келетін қалдықтарды шығарудың минималды жиілігі қабылданады.

Шығару жиілігін белгілеу кезінде коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін, олардың морфологиялық құрамын, жинау үшін қолданылатын контейнерлердің түрі мен санын (контейнерлер арқылы жинау кезінде) назарға алған жөн.

Қалдықтардың әрбір санаты (фракциясы, түрі) үшін бөлек жинау кезінде әкетудің өзіндік кезеңділігі айқындалады.

Қалдықтарды контейнерлерде 0°C және одан төмен температурада сақтау мерзімі – үш тәуліктен аспайды, оң температурада - бір тәуліктен аспайды.

Жаңа контейнерлерді ауыстыру және орнату жиналатын қалдықтардың көлемі мен ерекшелігіне және оларды сақтау мерзіміне байланысты жүргізіледі. Контейнерлерді жаңарту кезінде заманауи еурокейтерлерді сатып алу жоспарлануда.

Пластмасса, қағаз және картон қалдықтары көліктің барлық түрлерімен тасымалданады. Шыны ыдыстың қалдықтары бүлінуді болдырмауға бағытталған шараларды қабылдай отырып, көліктің кез келген түрімен тасымалданады. Шыны ыдыстың қалдықтарын тасымалдау, тиеу және түсіру кезінде олардың сақталуын, механикалық әсерлерден қорғалуын қамтамасыз ететін шаралар қабылдау қажет.

Осы бағдарлама шеңберінде ЖАО ауылдардағы контейнерлер паркін жаңарту, толықтыру жоспарлануда (есептік деректерге сәйкес – жылына 234 дана); контейнерлік алаңдарды салу (6-8 дана), қолданыстағы контейнерлік алаңдарды жөндеу және оларды санитарлық нормалар мен заңнама талаптарына сәйкес келтіру.

Сондай-ақ, ҚШМ пайдаланатын қоқыс таситын көліктер паркін толықтыру/жаңарту қажет. Қарақия ауданының тұрғындарына қызмет көрсететін ҚШМ мәліметтері бойынша, 2023 жылдың соңында қоқыс таситын көліктермен қамтамасыз ету 12 бірлікті құрайды, ал Қарақия ауданында қалдықтарды шығаруға арналған арнайы көлікпен нормативтік қамтамасыз ету 33 бірлікті құрайды.

Қоқыс таситын көліктер паркін жаңарту ҚШМ қаражаты және жеке инвестициялар есебінен жүзеге асырылатын болады.

4.2. Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру жөніндегі шаралар

Бөлек жинау жүйесін жетілдіру үшін мынадай шараларды орындау қажет:

- барлық КА-да ТҚҚ құрғақ фракциясын бөлек жинауға арналған контейнерлерді орнатуды қамтамасыз ету және қайталама шикізатты бөлек шығаруды қамтамасыз ету;

- коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыру;

- арнайы орындарды ұйымдастыру және ҮКҚ мен халықта түзілетін құрылыс қалдықтарын тасымалдау үшін мамандандырылған компанияны айқындау;

- ТҚҚ бөлек жинау жүйесін дамытуға халықты көбірек қамту.

Барлық КА-да ТҚҚ құрғақ фракциясын бөлек жинауға арналған контейнерлерді орнатуды қамтамасыз ету және қайталама шикізатты бөлек шығаруды қамтамасыз ету

Қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптарға сәйкес (ҚР ЭГТРМ м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығының 8-тармағы) ЖАО мыналарды қамтамасыз етеді:

- халық санына, қалдықтардың жинақталу нормаларына, оларды сақтау мерзімдеріне және басқа да қажетті факторларға сүйене отырып айқындалатын контейнерлік алаңдарда бөлек жинауға арналған контейнерлердің қажетті санын (кемінде 2) орнату.

КА-да, кем дегенде, қалдықтар құрғақ және дымқыл фракцияларға бөлінуі керек. Құрғақ фракция қағаздан, картоннан, металдан, пластиктен және шыныдан тұрады. Ылғал фракция тамақ қалдықтарынан, органикалық заттардан, аралас қалдықтардан және үй шаруашылығының қалдықтарына ұқсас табиғаты мен құрамы бойынша қалдықтардан және т. б. тұрады.

Пластмассаны, қағазды және әйнекті бөлек жинауды енгізу үшін барлық КА-да құрғақ фракцияға арналған контейнерлер орнатылады.

Қалдықтарды бөлек жинауға арналған әрбір контейнер, оның ішінде қазақ және орыс тілдерінде таңбаланатын болады:

- қалдықтардың жиналатын түрі (фракциясы) туралы ақпараттық жапсырма/жазба;
- контейнер иесі туралы деректер (атауы, телефоны);
- контейнерге қызмет көрсететін ұйымдар.

Түсті контейнерлерге таңбалау қолданылған жағдайда, ол қарама-қарсы түспен орындалады.

Контейнерлер саны білім беру және жинау көлеміне, түгендеу нәтижелері мен тұратын адамдар санына сәйкес әр алаң үшін жеке есептелетін болады.

Бөлек жинау жүйесін дамыту кезінде бөлек жиналған қалдықтардың қалдықтарды басқарудың барлық келесі кезеңдерінде араласпауын қамтамасыз ету қажет. Сондай-ақ, қалдықтардың әр санаты (фракциясы, түрі) үшін олардың шығарылу жиілігін анықтау қажет.

Қайталама шикізатты бөлек әкету жөніндегі талаптар ҚШМ-мен жасалатын шарттарға енгізілетін болады.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыру

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыру қалдықтардың қауіпті түрлерін: ҚСҚ, ЭЭЖҚ, химиялық коректендіру көздері, халық аккумуляторларын бөлек жинауды, тасымалдауды және қайта өңдеуді қамтамасыз ету үшін мердігер ұйымды таңдауға арналған конкурс ұйымдастыруға негізделетін болады.

Бүгінгі таңда Қарақия ауданында ҚСҚ-ды, тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерінің (ЭЭЖҚ, химиялық коректендіру көздері, аккумуляторлар) қалдықтарын жинау жүйесі нашар жолға қойылған немесе мүлдем жоқ.

ТҚҚ жалпы ағынындағы қалдықтардың бұл түрлері полигонға түседі, топырақты, суды және ауаны токсиндермен, ауыр металдармен, тұрақты органикалық ластағыштармен ластайды, осылайша адамдардың денсаулығы мен қоршаған ортаға айтарлықтай зиян келтіреді

ҚР ЭК 365-бабының 6-тармағына сәйкес коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуі тиіс.

Экологиялық заңнаманың талаптарын орындау үшін ЖАО коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинау, тасымалдау және қалпына келтіру қызметтерін көрсету үшін мердігер ұйымды айқындау үшін конкурс (тендер) өткізу арқылы экологиялық заңнаманың және ұлттық стандарттардың талаптарына сәйкес тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау жүйесін ұйымдастыруы қажет.

Құрамында сынап бар қалдықтар

ҚР СТ 1513 ресурс үнемдеу талаптарына сәйкес тұрғындардан ҚСҚ жинау жүйесін ұйымдастыру үшін. Технологиялық циклдің барлық кезеңдерінде қалдықтарды өңдеу. ҚСҚ-ды қайта өңдеудің жіктелуі мен әдістері. ЖАО негізгі ережелерін жүзеге асырады:

- халықта пайда болған ҚСҚ жинау үшін орнатылатын арнайы әмбебап контейнерлерді орнату мен оларға қызмет көрсетуді бақылау;

- кондоминиум объектісін басқару органдарының қызметін бақылау және ұйымдастыру, олар арнайы әмбебап контейнерлерді сақтау жөніндегі шараларды қамтамасыз етуге, контейнерге қызмет көрсететін мамандандырылған кәсіпорынмен өзара іс-қимылды жүзеге асыруға, оларға еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге, тұрғындармен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, контейнерге бөгде заттарды сақтауға, контейнерге бөгде жарнамаларды, хабарландыруларды және т. б. жапсыруға жол бермеуге міндетті;

- халық үшін демеркуризация жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және ҚСҚ үшін контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын (қызметтерін) сатып алу үшін қаражат бөлу жолымен халық арасында пайдалануда болған құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды қайта өңдеуді ұйымдастыру.

Мамандандырылған кәсіпорындардың халық үшін демеркуризациялау жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және ЖАО ҚСҚ үшін контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) арналған жұмыстарды (көрсетілетін қызметтерді) сатып алу ҚР ЭК, "Мемлекеттік сатып алу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 4-тарауына және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес конкурс (тендер) арқылы жүргізілетін болады.

Электрондық және электр жабдықтары

ҚР СТ 3753-2021 "Ресурс үнемдеу. Құрамында сынап бар құрылғылар мен аспаптарды қоспағанда, өмірлік циклдің барлық кезеңдерінде электротехникалық және электрондық жабдықтардың қалдықтарымен жұмыс істеу". ЖАО қауіпсіздік талаптары халықтың тығыздығын ескере отырып, оның ішінде контейнерлік алаңдар мен стационарлық ЭЭЖҚ қабылдау пункттерін қоса алғанда, ЭЭЖҚ жинау, жинақтау және қайта өңдеу объектілерін орналастыруға жер учаскелерін бөлу арқылы қалдықтардың иелеріне ЭЭЖҚ өндірушілеріне немесе ЭЭЖҚ басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілеріне ЭЭЖҚ беруге мүмкіндік беретін инфрақұрылымды құруға ықпал етуі тиіс.

ЖАО ЭЭЖҚ жөндеу, қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыруды, сондай-ақ қалдықтардың иелерінен ЭЭЖҚ-ны бөлек жинау мен қайта өңдеуді, оның ішінде ЭЭЖҚ-ны жылжымалы қабылдау пункттерін құру арқылы қамтамасыз етуі тиіс.

Тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау жүйесін ұйымдастыру үшін мынадай шараларды қабылдау қажет:

- батареялар, құрамында сынап бар шамдар, электрондық және электр жабдықтары сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды стационарлық немесе жылжымалы жинау пункттерін/пункттерін құру;

- қалдықтарды қабылдаудың ұйымдастырылған пункттері туралы халықты хабардар етуді және олармен қауіпсіз жұмыс істеуді насихаттауды қамтамасыз ету;

- қалдықтарды жинауға және кәдеге жаратуға арналған шығыстардың бір бөлігін жабу мақсатында өндірушінің кеңейтілген жауапкершілік операторының функцияларын жүзеге асыратын "Жасыл Даму" АҚ-мен ынтымақтастықты нығайту.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері үшін батареялар, құрамында сынап бар шамдар, электрондық және электр жабдықтары сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды қабылдайтын стационарлық пункттер көзделетін болады. Қабылдау пункттері көрсетілген тауарларды өткізуді жүзеге асыратын дүкендерде (дүкендер бөлімдерінде, сауда нүктелерінде) құрылуы мүмкін. Батареялар мен сынап шамдарын қабылдауды пәтер иелері бірлестіктерінің аумағында ұйымдастыруға болады.

Стационарлық лампаларды қабылдау пункттерінің орналасқан жері мен санын анықтау кезінде олардың халыққа қолжетімділігі мен ыңғайлылығы ескерілуі тиіс.

Құрамында сынабы бар шамдарды стационарлық жинау пункттері бөгде адамдар үшін қолжетімсіз жеке кіреберіспен жабдыкталады, шамдарды жинауға арналған арнайы контейнерлердің қажетті санымен қамтамасыз етіледі және қажетті тиісті қорытындылар мен рұқсаттар болады.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинауды енгізу және қайталама шикізат пункттерін құру бөлек жинау бойынша нысаналы көрсеткішке қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Заңды тұлғалардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинау және қалпына келтіру

Қызметтің түріне қарамастан заңды тұлғаларда пайда болатын қауіпті коммуналдық қалдықтарды қалдырушылар да бөлек жиналып, ҚР ЭК 365-бабының 6-тармағына сәйкес мамандандырылған ұйымдарға (кәсіпорындарға) қалпына келтіруге берілуі тиіс.

Шағын және орта бизнес субъектілерімен қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру бойынша адал және заңнама талаптарына сәйкес мамандандырылған кәсіпорындарды анықтау үшін ақпараттық жұмыс жүргізу қажет.

Сондай-ақ статистиканы қадағалау мақсатында жиналған және қалпына келтірілген қалдықтарды есепке алу бойынша мамандандырылған кәсіпорындардың әлеуетін нығайту қажет.

Арнайы орындарды ұйымдастыру және ҮКҚ мен халықта пайда болатын құрылыс қалдықтарын тасымалдау үшін мамандандырылған компанияны анықтау

Қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптың 19-тармағына сәйкес ҚР ЭГТРМ м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығымен ЖАО жеке тұлғаларда (тұрғындарда) түзілетін құрылыс және ҮКҚ үшін жабыны мен қоршауы бар ауданы кемінде 12 м² болатын орынды ұйымдастырады.

Жылжымайтын объектілерді салуды немесе жөндеуді жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалар қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптың ҚР ЭГТРМ м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығының 17-тармағына сәйкес құрылыс және ҮКҚ жергілікті атқарушы органдар ұйымдастырған арнайы орындарға дербес әкетуді жүргізеді.

Абаттандыру ережелеріне сәйкес ірі көлемді қоқыстарды (қалдықтарды) шығаруды кәсіпорындардың өздері, мекемелер мен жеке тұлғалар немесе қоқыс шығаратын кәсіпорындар шарт негізінде жүргізетіні анықталды.

ҮКҚ әкету үшін төлем ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифіне енгізілмегендіктен, ҮКҚ мен құрылыс қалдықтарын жинау және әкету жөніндегі компанияны жеке анықтау қажет.

ҮКҚ және құрылыс қалдықтарын халықтан тасымалдау жөніндегі ұйымды айқындау үшін ЖАО "Мемлекеттік сатып алу туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жергілікті бюджет есебінен ҮКҚ және құрылыс қалдықтарын жинауға және әкетуге конкурс (тендер) ұйымдастыру қажет.

Аудан әкімдіктеріне ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын шығаратын ұйым белгіленеді. Өзара іс-қимыл шарттары үлгілік шартқа техникалық ерекшелік белгіленетін болады. Экспорттаушы компания хабарлама тәртібіне сәйкес келуі және ҚР ЭГТРМ тізіліміне кіруі қажет.

4.3. Коммуналдық қалдықтарды, оның ішінде ерекше (тамақ, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды, ЭЭЖ және т.б.) қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту жөніндегі шаралар

Қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту үшін мынадай іс-шараларды орындау қажет:

-жеке санаттар: қайталама шикізат (пластик, қағаз және шыны); құрылыс қалдықтары; ірі габаритті қалдықтар; коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері бойынша қалдықтардың пайда болу көлемінен халықтың және заңды тұлғалардың қайталама шикізатты жинау үлесін ұлғайту;

-аудан аумағында қызметін жүзеге асыратын қалдықтарды қалпына келтіру жөніндегі мамандандырылған кәсіпорындармен өзара іс-қимылды күшейту;

-қалдықтарды қайта өңдеу бойынша жұмыс істеп тұрған өндірістердің дамуын ынталандыру және қайталама шикізатты қайта өңдеу және кәдеге жарату жөніндегі қуаттарды құру.

Қалдықтарды қайта өңдеу үлесін ұлғайту үшін бөлек жиналған фракцияларды немесе қоқыс сұрыптау кешені сұрыпталған қайталама шикізатты өңірдегі қолданыстағы мамандандырылған кәсіпорындарда қайта өңдеу, болмаған жағдайда басқа өңірлерге немесе елдерге жіберу қажет.

Кейіннен алынған шикізатты дайын өнімге дейін өңдеуді ұйымдастыру және қарастыру ұсынылады. Қазіргі уақытта қайта өңдеуге арналған қондырғыларды ТМД елдерінің жеткізушілері кең ассортиментте және қолайлы бағамен ұсынады.

Қайталама шикізат (қағаз, картон, пластик, шыны және т.б.) дайын өнімді одан әрі өңдеу және өндіру үшін мамандандырылған кәсіпорындарға берілетін болады.

Қағаз және картон қалдықтарын қалпына келтіру жаңа бұйымдарды (қағаз және картон, экват, құрылыс материалдары) өндіру үшін физикалық, химиялық және басқа да тәсілдермен жүзеге асырылады.

Пластмасса қалдықтарын қалпына келтіруді технологиялық процестердің экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін технологиялар мен жабдықтарды қолдана отырып, мамандандырылған ұйымдар жүзеге асырады.

Шыны ыдыстың қалдықтарын қалпына келтіру қоршаған орта үшін қауіпсіздік талаптарын сақтау шартымен жүзеге асырылады:

- қайта пайдалануға арналған шыны ыдыстың қалдықтарын дайындау (сұрыптау, жуу, өңдеу);
- жаңа өнім өндірумен механикалық және термиялық әдістермен (шыны жүн, шыны ыдыс, шыны талшық, плитка және басқалары).

Қатты тұрмыстық қалдықтардың қайта өңделмейтін бөлігінен қатты отынды қалдықтардан (RDF) алуға болады. Отынның бұл түрін ТҚҚ көмуді азайту мақсатында цемент зауыттарында және ЖЭО-да қолдану қажет.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері қауіпті қалдықтар үшін мамандандырылған кәсіпорындарға кәдеге жарату үшін жіберілетін болады.

Тамақ қалдықтары

Жеке жиналған биологиялық ыдырайтын ТҚҚ фракциялары, негізінен тамақ және органикалық қалдықтар аэробты немесе анаэробты әдіспен өңделуі керек. Сондай-ақ, бұл қалдықтарды кәріз-тазарту станцияларының шламымен бірге қайта өңдеу мүмкіндігі қарастырылады. Бүгінгі таңда органикалық қалдықтарды кәдеге жарату мен қайта өңдеудің әртүрлі технологиялары бар.

ТҚҚ ыдырауының табиғи әдісіне компосттау жатады. Компосттау-бұл табиғи биологиялық ыдырауға негізделген қалдықтарды қайта өңдеу технологиясы.

Органикалық қалдықтарды компосттау тікелей үй шаруашылығында да, орталықтан да болуы мүмкін. Тікелей үй шаруашылықтарында компосттау тек компост шұңқырларында немесе арнайы компост машиналарын қолдану арқылы жүзеге асырылады. Орталықтандырылған компосттау кезінде тұтынушылар органикалық заттарды бөлек жинауды қамтамасыз етеді, содан кейін олар арнайы жабдықталған алаңдарға немесе компост төселетін сүрлем мұнараларына шығарылады. Кейіннен мұндай компост ауыл шаруашылығының қажеттіліктері үшін қолданылады. Биологиялық ыдырайтын қалдықтардың көп мөлшері пайда болатын және қосалқы шаруашылық бар ұйымдар мен мекемелерде (мысалы, мектептерде) компосттау жеке-жеке жүргізілуі мүмкін.

Үлкен көлемді және құрылыс қалдықтары

Жинау пункттеріндегі ҮКҚ қауіпті фракцияларды алып тастау, содан кейін мамандандырылған ұйымдарға қайта өңдеуге және/немесе кәдеге жаратуға жіберу қажет.

Аралас құрылыс қалдықтарын жинау орнында қайта өңделген шикізат пен қауіпті компоненттерді алу арқылы сұрыптау керек. Бөлек сұрыптау керек: ағаш; қағаз және картон; металл (бөлек қара және түсті металдар); минералды қалдықтар (тас, құрылыс тасы және кірпіш, сылақ, бетон, гипс, қаңылтыр шыны және т.б.); темірбетон және бетон бөлшектері.

Үлкен көлемді құрылыс қалдықтарын өңдеу үшін ұсақтау және сұрыптау кешендері қолданылады.

Қауіпті құрылыс қалдықтарына мыналар жатады:

- 1) құрамында асбест – шифер немесе этернит, асбест-цемент плиталары, асбест-цемент құбырлары, оқшаулағыш материалдар және т. б. бар қалдықтар.;
- 2) бояулар, лактар, желімдер, шайырлар қалдықтары, оның ішінде құрамында бос ыдыс және аталған қалдықтарға малынған материалдар және т. б.;
- 3) құрамында мұнай өнімдері бар қалдықтар-құрамында асфальт шайырлары және т. б. бар сіндірілген оқшаулағыш материалдар.;
- 4) ластанған топырақ.

Қауіпті құрылыс қалдықтары бөлек жиналады және әрі қарай қайта өңдеу және/немесе кәдеге жарату үшін мамандандырылған компанияларға беріледі.

Одан әрі өңдеуге жатпайтын сұрыпталғаннан кейін коммуналдық қалдықтарды көму ТҚҚ полигонында жүзеге асырылады.

ЖАО ҮКҚ әкету үшін арнайы орындар ұйымдастырады.

4.4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар

Қолданыстағы полигон аумағында қабылдауды, сұрыптауды қамтитын инфрақұрылымды көздеу қажет, содан кейін ғана ТҚҚ-ның қалдық бөліктерін көму қажет.

Заңнаманың талаптарына сәйкес қолданыстағы полигон аумағының жерлерін кезең-кезеңімен қалпына келтіру және қалпына келтіру жүргізіледі. Қолданыстағы ТҚҚ полигонын жабуға экологиялық рұқсат алғаннан кейін ғана жол беріледі.

Рұқсат етілмеген полигондармен проблемаларды шешу үшін "Қазақстан Ғарыш Сапары" ҰК" АҚ спутниктері тіркеген ТҚҚ барлық полигондары бойынша мұқият аудит жүргізу қажет. Полигонды залалсыздандырудың қолданыстағы жалпы қабылданған әдістемесі мынадай кезеңдерді қамтиды: полигонның қауіптілік дәрежесін анықтау; бағалау; залалсыздандыру және рекультивациялау технологиясын әзірлеу.

Рұқсат етілмеген полигондарды рекультивациялау бойынша техникалық шешімдер рекультивациядан кейін аумақтың функционалдық мақсатына және пайдаланылуына байланысты қабылданады. Жаңа полигондардың пайда болуын болдырмау жөніндегі шараның негізі аудан тұрғындарын 2030 жылға қарай қалдықтарды жинау және тасымалдау жөніндегі қызметтермен 100% қамту және қалдықтарды қауіпсіз өңдеу бойынша шағын және орта бизнес субъектілерімен профилактикалық жұмыс болып табылады.

4.5 Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың хабардарлығын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылын күшейту жөніндегі шаралар

Бағдарламаның тиімді жұмыс істеуі үшін халықтың хабардарлығы мен қолдауы маңызды. Жұртшылықтың хабардарлығын арттыру - бұл тұрақты негізде жүргізілуі керек ұзақ мерзімді процесс.

ЖАО халықтың хабардарлығын арттыруда, ақпарат таратуда және қалдықтардың алдын алу жөніндегі бастамаларды қолдауда, сондай-ақ тиісті жағдайлар жасауда (мысалы, ҰКҚ, ЭЭЖҚ, құрылыс қалдықтары үшін арнайы орындар құру) шешуші рөл атқарады.

Жергілікті газеттер мен журналдарда қалдықтарды басқару мәселесі және қалдықтарды дұрыс басқару талаптары туралы халықты оқытуға бағытталған мақалалар жариялау ұсынылады.

ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі мамандандырылған ұйымдардың қызметкерлері үй қалдықтарын сұрыптау тәртібін түсіндіретін және пластикке, шыныға, картонға және қағаз қалдықтарына арналған контейнерлерге бөлек қоймалауды кезең-кезеңімен экологиялық акциялар өткізу ұсынылады. Мұндай акциялар әдетте бөлек жинауға арналған контейнерлер орнатылған аулаларда да, олар әлі жоқ жерлерде де өткізіледі. Бұл ретте тұрғындарға полигондағы аралас күйдегі ТҚҚ-ның қоршаған ортаға тигізетін кері әсері және қалдықтарды бөлек жинауды енгізу қажеттілігі туралы егжей-тегжейлі түсіндірмелер жүргізіледі. Сондай-ақ, халық арасында қалдықтарды сұрыптаудың

енгізілген жүйесі туралы түсіндірмелері бар түрлі-түсті парақшалардың таралуы жақсы нәтиже береді.

Мүдделі жұртшылықтың негізгі топтарына басымдық беріледі, халық (жұмыс істейтін және жұмыс істемейтін (үй шаруасындағы әйелдер, зейнеткерлер, балалар); мұғалімдер, еріктілер, белсенді топтар және мемлекеттік емес ұйымдар.

Жұртшылықты ақпараттандыру жөніндегі іс шаралар қалдықтармен жұмыс істеу бойынша халықпен ақпараттық жұмыс жоспарында көзделетін болады және мыналарды қамтитын болады: жергілікті газеттердегі басылымдар; мектептерде, жалпы жұртшылық арасында тарату үшін материалдық ресурстарды қайталама пайдалану туралы ақпараттық материалдар; үйдегі тамақ қалдықтарын компосттау туралы брошюралар; оқушылар мен студенттер үшін полигондарға таныстыру сапарларын ұйымдастыру.

Қалдықтарды қайта өңдеу ЖАО-ның ТҚҚ-ны бөлек жинау және қайта өңдеу жөніндегі бизнес бастамаларына жәрдемдесуі бар жерде дамиды. Қалдықтарды басқару саласындағы ұсыныстарды талқылау, қайталама шикізат пен контейнерлерді қабылдау пункттерін орнату және т. б. үшін ЖАО мен бизнестің, сондай-ақ басқа да мүдделі тараптардың өзара іс-қимылы бойынша түрлі кездесулер, дөңгелек үстелдер өткізілетін болады.

Әлемдік тәжірибе. Әр түрлі елдердегі қалдықтарды басқару жүйелері

ЕО-ға мүше - елдерде қалдықтарды жинаудың әртүрлі жүйелері, соның ішінде макулатура (қағаз/картон), шыны, металл, пластик және органикалық қалдықтар сияқты қайта өңделетін материалдар қолданылады. Қолданыстағы жүйелер келесі санаттарға бөлінеді:

Үй маңындағы қалдықтарды жинау жүйелері: тұрғындардың үйлеріне тікелей орнатылған пакеттерде, арнайы пакеттерде, резервуарларда және контейнерлерде жинаудың барлық нұсқалары;

Аралас үй жинау: жоғарыда айтылғандарға ұқсас, бірақ пластмасса мен металл сияқты басқа фракцияларға бөлу бір контейнерге жиналады;

Қабылдау пункттері: қоғамдық орындарда орнатылған қалдықтардың әртүрлі түрлеріне арналған контейнерлер.

Тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу (қайта өңдеу) орталықтары: әдетте қоршалған және кейбір жағдайларда өз қызметкерлері бар, тұрғындар қайта өңделетін тұрмыстық қалдықтарды тапсыра алатын қалдықтарды жинайтын орындар. Әдетте қауіпті және ірі қалдықтар, электр құрылғылары мен электроника, батареялар, құрылыс қоқыстары, еріткіштер және т. б.

Бөтелке машиналары (фандоматтар, депозиттік жүйе): әдетте шыны және пластикалық бөтелкелерді немесе металл сусындарды жинау үшін қолданылады.

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Мақсаттарға қол жеткізу және міндеттерді орындау үшін бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары әзірленді, ол 2-қосымшада келтірілген.

Іс-шаралар жоспары міндеттер мен көрсеткіштер бойынша топтастырылған, мерзімдері мен жауапты орындаушылар көрсетілген. Іс-шаралар жоспары күтілетін нәтижелерге қол жеткізу мақсатында Бағдарламаның барлық жауапты орындаушыларының жұмыстарына кешенді көзқарас пен үйлестіруді қамтамасыз етеді.

Іс-шаралар жоспарын түзету мониторинг нәтижелері бойынша негізделген ұсыныстар болған кезде қажеттілігіне қарай жүзеге асырылады. Мониторинг нәтижелері бойынша осы бағдарламаның қойылған мақсаттарына, міндеттері мен нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізу мүмкін болмаған жағдайда өзге де іс-шаралар айқындалады және анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылданады.

*бағдарламалардың белгіленген мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу мақсатында жоспарланған іс-шараларды іске асырудың (өзге де іс-шараларды айқындаудың) тиімділігін арттыру;

*анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылдау.

ТҮКШ бөлімі бағдарламаны іске асырушы ретінде мынадай функцияларды жүзеге асырады:

- бағдарламаның барлық орындаушыларының іс-қимылын үйлестіре отырып, Маңғыстау облысы Қарақия ауданының аумағында коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы міндеттерді шешуге бірыңғай орталықтандырылған кешенді тәсілді қалыптастырады және қамтамасыз етеді;

- бюджет қаражаты есебінен бағдарламаны іске асыруға арналған қаржылық шығындар бойынша Маңғыстау облысының әкімдігімен өзара іс-қимыл жасайды;

- коммуналдық қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі субъектілермен, мемлекеттік мекемелермен, әлеуметтік объектілермен, заңды тұлғалармен, дара кәсіпкерлермен, жеке тұлғалармен бағдарлама іс-шараларын іске асыру мәселелері бойынша өзара іс-қимылды жүзеге асырады;

- бағдарламаға тиісті өзгерістер енгізу қажеттілігін негіздей отырып, іс-шараларды, нысаналы көрсеткіштерді, Бағдарлама іс-шараларын іске асыруға арналған шығындарды түзетуді, оның ішінде келіп түскен ұсыныстар негізінде жүзеге асырады;

- бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысын тексеруге қатысады;

- аудан әкімдігінің ресми сайтында орналастырады.

Бағдарламаның орындаушылары: облыс, аудан және аудандар әкімдігі; мәслихат; коммуналдық қалдықтарды жинау, әкету, қалпына келтіру және көму жөніндегі субъектілер: мемлекеттік мекемелер, әлеуметтік объектілер, заңды тұлғалар, дара кәсіпкерлер, ҰЕҰ және т.б. мүдделі тараптар болып табылады.

6. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаның іске асырылуын бақылауды Маңғыстау облысы Қарақия ауданы ТҮКІШ бөлімінің басшылығы жүзеге асырады.

Бағдарламаның мониторингі бағдарламаны іске асыру туралы есепті қалыптастыру жолымен жүзеге асырылады. Есепте іске асырылған іс-шаралардың сипаттамасы, қол жеткізілген нәтижелер, оларды іске асыруға бағытталған қаржы қаражатының нақты көлемі, сондай-ақ іс-шаралардың орындалмау себептері және есепті кезеңге жоспарланған нәтижелердің болмауы баяндалады.

Бағдарламаның мониторингі өткен жылдың қорытындысы бойынша жылына бір рет жүзеге асырылатын болады.

Бағдарлама мен оны іске асыру жөніндегі есептер жалпыға қолжетімді Интернет-ресурста орналастыру арқылы жұртшылыққа қолжетімді болады.

7. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Бағдарлама мен іс-шараларды қаржыландыру:

- * мемлекеттік және жергілікті бюджет;
- * жеке инвестициялар;
- * халықаралық қаржы ұйымдарының қаражаты;
- * екінші деңгейдегі банктердің кредиттері және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған басқа да көздер.

Ұсынылған бағдарламаны іске асыруға және белгіленген табиғат қорғау іс-шараларын орындауға арналған қаржылық шығындарды бюджет қаражаты есебінен ҚР ЭК 29-бабына сәйкес жүзеге асыру жоспарлануда. Бұл тетік осы іс-шаралар жоспарын әзірлеу және бекіту жылының алдындағы үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлем сомасынан кем емес көлемде қаражатты пайдалануға мүмкіндік береді.

Бағдарламаны іске асыру бойынша ұсынылатын іс-шараларды Маңғыстау облысының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарына енгізу жоспарлануда, оны облыс әкімдігі охра жөніндегі іс-шаралардың үлгілік тізбесін негізге ала отырып, үш жылдық перспективаға әзірлейді:

- қалдықтардың кез келген түрін, оның ішінде иесіз қалдықтарды жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және қайта өңдеу жөніндегі технологияларды енгізу;

- зауыттарды, цехтар мен өндірістерді салу, реконструкциялау, қондырғыларды сатып алу және пайдалану;

- қалдықтардың кез келген түрін сақтауға арналған полигондар;

- қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және көму бойынша;
- қайталама материалдық ресурстарды жинау және қайта өңдеу бойынша;
- қалдықтардың түзілу және орналастыру көлемін барынша азайтуға бағытталған жабдықтар мен технологиялық процестерді реконструкциялау, жаңғырту.

8. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕР

Бағдарламаны іске асыру Маңғыстау облысы Қарақия ауданының экологиялық жағдайын жақсартады және ауданның нысаналы көрсеткіштерін және коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы ЖАО қызметін арттырады.

Бағдарламаны іске асыру барысында мынадай түйінді нәтижелерге қол жеткізілетін болады:

- * коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін ҚР заңнамасының талаптарына сәйкестендіру;

- * коммуналдық қалдықтарды жинау және шығарумен 100% қамту;

- * білім беру көзінен бөлек алым енгізу;

- * қоқыс сұрыптау кешенінің құрылысы;

- * органикалық, ірі габаритті және құрылыс қалдықтарын қайта өңдеуді дамыту;

- * коммуналдық қалдықтарды дұрыс өңдеу туралы халықтың хабардарлық деңгейін арттыру және мәдениетін арттыру.

Осылайша, осы бағдарлама шеңберінде іс-шаралар кешенін іске асыру Қарақия Ауданында коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласында көрсетілетін қызметтердің сапасын арттырады, ТҚҚ жинау, сұрыптау және қайта өңдеу санын ұлғайтады және қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін барынша азайтуға мүмкіндік береді, тиісінше ауданның нысаналы көрсеткіштерін арттырады.

Жалпы, бағдарлама азаматтардың өмір сүру сапасы мен жағдайларын айтарлықтай жақсартуға ықпал ететін болады.

1 - қосымша

Қарақия ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасының көрсеткіштерін айқындау әдістемесі

№	Нысаналы көрсеткіштің атауы	Мерзімділік және мерзімдер нысаналы көрсеткіштерді қалыптастыру	Негіздеме	Есептеу әдістемесінің сипаттамасы
				Көрсеткіш ауданға қызмет көрсететін барлық

1	Халықты ТҚҚ жинау және әкетумен қамту	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ның жасыл экономикаға көшуі жөніндегі тұжырымдамаға сәйкес келеді және ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтерге қолжетімділігі бар халықтың үлесін айқындау үшін қажет.	Қ Ш М ш а р т жасасқан тұрғындар дың санын аудан халқының жалпы санына бөлу арқылы қалыптаса ды , нәтижені пайызбен көрсетеді. Жария шарттарға көшу кезінде көрсеткіш т і абонентте р санын (адамдар саны) берілген шоттарға сәйкес аудан халқының жалпы санына бөлу арқылы алуға болады.
				Көрсеткіш жеке жиналған Т Қ Қ кұрғақ фракцияс ының (пластик, картон және қағаз қалдықтар ы, шыны, металл банкалар) санын тоннамен ТҚҚ (

2	Бөлек алыммен қамту (халық немесе аудан): - фракциялар бойынша - қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне (медициналық және құрамында сынап бар, ЭЭЖҚ)	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң	Көрсеткіш "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына сәйкес келеді.	коммуналдық қалдықтар) түзілуінің жалпы санына тоннамен бөлу арқылы қалыптастырылады, нәтижені пайызбен көрсетеді. Қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлері бойынша көрсеткіш бөлек жиналған қауіпті қалдықтардың (ҚСҚ, ЭЭЖҚ және медициналық) мөлшерін бөлу арқылы да қалыптасады, жалпы есептік көлемге
				негізінде қауіпті қалдықтардың пайда болуы нәтижені пайызбен білдіретін ТҚҚ морфологиялық құрамы.
				Көрсеткішті ауданның барлық қайта өңделген және қайталама пайдаланылған қатты тұрмыстық қалдықтарының (коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін қоса алғанда), оның

3	ҚТҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі (пайда болу көлемінен)	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ға көшу жөніндегі тұжырымдамаға сәйкес келеді "Жасыл экономика" және " Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы.	ішінде ҚСҚ немесе полигонда сұрыпталған бөлек жиналған қалдықтардың және экспортқа бағытталған қайталама ресурстардың санын ауданда пайда болған барлық қатты тұрмыстық қалдықтардың (коммуналдық қалдықтардың) жалпы санына бөлу арқылы алады, нәтижесін ауданның барлық пайыздар.
4	ТҚҚ полигонын жабу ж ә н е рекультивациялау экологиялық талаптар	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ның жасыл экономикаға көшуі жөніндегі тұжырымдамаға сәйкес келеді	Көрсеткіш рекультивация және жою жұмыстары аяқталған объектілердің санын болжайды.
5	ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтерге халықтың қанағаттану деңгейі (сауалнама)	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспарына сәйкес келеді	Көрсеткішті ауданда ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтерге х а л ы қ т ы ң қанағаттануы туралы жыл сайынғы әлеуметтік сауалнама (онлайн немесе офлайн) жүргізу нәтижесінде алады.

2 - қосымша

БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

№ п/п	А т а у ы іс-шаралар	Пішін аяқтау	Мерзімі орындау	Жауапты орындау үшін	Дереккөздер қаржыландыру
1	2	3	4	5	6
Мақсаты-экологиялық талаптарға сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру аудан халқы үшін қалдықтарды жинау және әкету бойынша көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру					
1-міндет. Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару жөніндегі қызметтермен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту					
1-көрсеткіш. Қарақия ауданының тұрғындарын ТҚҚ жинау және әкетумен қамту					
1.1	Жинауға, әкетуге, кәдеге жаратуға, қайта өңдеуге арналған экономикалық	Мәслихат шешімі	2025-2026	Аудан әкімдігі, ҚШК, Мәслихат	Жергілікті бюджет ҚОҚ бойынша

	негізделген тарифті бекіту және ТҚҚ көму				іс-шаралар жоспары шеңберінде
1.2	Дербес деректерді бермей ҚШМ үшін халықты тіркеу туралы мәліметтерге қол жеткізуді ұсыну	Ақпарат	2024	ІД, ӘМ, Аудан әкімдігі ҚШК	Қажет емес
1.3	ТҚҚ шығару қызметтері бойынша халықпен жария шарттар жасасуға көшу	Ақпарат	2024	Аудан әкімдігі, ҚШК	Қажет емес
1.4	Контейнерлер паркін жаңарту, соның ішінде жеке секторға жаңа контейнерлерді орнату: барлығы 234 дана.	Есеп	Жыл сайын	Аудан әкімдігі, Аудан әкімдіктері, ҚШК	Жергілікті бюджет ҚОҚ бойынша іс-шаралар жоспары шеңберінде
1.5	Контейнерлік аляндарды салу, орындарды анықтау Құрылыс және КА саны	Есеп	2024-2025	Аудан әкімдігі	Жергілікті бюджет, в ҚОҚ бойынша іс-шаралар жоспары шеңберінде
1.6	Ауданға есепті саны 33 бірлік болған кезде ТҚҚ уақтылы шығарылуын қамтамасыз ету үшін қоқыс таситын көліктерді жаңарту және сатып алу (2-3 бірлік).	Есеп	2024-2027	ҚШК	ҚШК қаражаты, жеке инвестициялар, МЖӘ, Жасыл Даму
	Тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (егер контейнерлер болмаса) қызметті жүзеге асыратын заңды				

1.7	тұлғалармен қызмет көрсету үшін ЖАО айқындаған ҚШМ-мен ТҚҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтерге шарттар жасасу бойынша хабардар ету науқаны аталған учаскелер.	Есеп (ЗТ және ЖК үшін хаттар бағытталған)	2024	Аудан әкімдігі, ҚШК, УПР	Қажет емес
2-міндет. Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру					
2-көрсеткіш. Бөлек алыммен қамту: - фракциялар бойынша құрғақ және дымқыл; - қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне (медициналық және құрамында сынабы бар, ЭЭЖҚ)					
2.1	ТҚҚ құрғақ фракциясын бөлек жинауға арналған арнайы контейнерлерді орнату	Есеп	2024-2027	Аудан әкімдігі, ҚШК	Жоспар шеңберінде жергілікті бюджет ҚОҚ бойынша іс-шаралар
2.2	Қалдықтардың қауіпті түрлерін: ҚСҚ, ЭЭЖҚ, құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды және халықта түзілетін химиялық қоректендіру көздерін, аккумуляторлар д ы , медициналық қалдықтарды бөлек жинауды, тасымалдауды және қайта өңдеуді қамтамасыз ету үшін мердігер ұйымды айқындау жөніндегі конкурсты ұйымдастыру	Конкурс қорытындысы, мердігер компаниялар анықталған	2024	Аудан әкімдігі	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет
	Батареялар, құрамында				

2.3	сынап бар шамдар, электрондық және электр жабдықтары, қоғамдық орындардағы медициналық қалдықтар (с а у д а орталықтары, пошта бөлімшелері, Халыққа қызмет көрсету орталықтары және т. б.) сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды жинайтын стационарлық пункттерді/пункттерді ұйымдастыру	Есеп, қабылдау пункттері белгіленді	2024-2027	Аудан әкімдіктері, мердігерлік ұйым, басқару бойынша мамандандырылған компания қалдықтармен	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет
2.4	Заңнама талаптарына сәйкес келетін және мемлекеттік мекемелер, бюджеттік ұйымдар және аудандағы басқа да заңды тұлғалар үшін қауіпті қалдықтардың жекелеген түрлерін жинау, тасымалдау және қайта өңдеу бойынша қызметтер көрсете алатын коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау, тасымалдау және қалпына келтіру жөніндегі	Есеп	2024	Аудан әкімдігі, аудан әкімдіктері	Қажет емес

	мамандандырыл ғ а н кәсіпорындарды талдау және айқындау				
2.5	Халықты пайдаланылған ЭЭЖ арылту бойынша тұрақты акция өткізу (жартыжылдықта 1 рет) "Қажетсізден кұтыл"	Өткізілген акциялар туралы есеп	2024-2028	Аудан әкімдігі, мамандандырыл ған кәсіпорын	Қажет емес
3-міндет. Ерекше қалдықтарды қоса алғанда, коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту (тамақ, құрылыс және ірі көлемді қалдықтар, ЭЭЖҚ және т.б.)					
3-көрсеткіш. Қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі: - ТҚҚ (білім көлемінен)					
3.1	Халықтан ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын жинауға арналған арнайы орындарды анықтау	Ақпарат	2024	Аудан әкімдігі,	Қажет емес
3.2	Үлкен көлемді және құрылыс қалдықтарын жинау және әкету жөніндегі ұйымды айқындау жөніндегі конкурсты ұйымдастыру	Конкурс нәтижелері	2024	Аудан әкімдігі, мердігерлік ұйымдастыру	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет
3.3	Үлкен көлемді және құрылыс қалдықтарын қайта өңдеу бойынша қолданыстағы технологиялард ы талдау	Есеп	2024-2027	Аудан әкімдігі, мердігерлік ұйымдастыру	Қажет емес
3.4	Өлеуметтік сала мекемелерінен (мектептер, балабақшалар, жоғары оқу орындары және т. б.) ҚСҚ жинау		2024-2027	Мердігерлік ұйымдастыру	Қажет емес

	ж ә н е залалсыздандыр у, кәсіпорындар, шағын және орта бизнес	Жасалған шарттар туралы ақпарат			
3.5	Әлеуметтік сала мекемелерінен (мектептер, балабақшалар, ЖОО-дар және т.б.), шағын және орта бизн ес кәсіпорындарын ан ЭЭЖ жинау ж ә н е залалсыздандыр у	Жасалған шарттар туралы ақпарат	2024-2027	Мердігерлік ұйымдастыру	Қажет емес
3.6	Профилактикал ық жұмыс статистикалық ж ә н е ведомстволық қамтамасыз ету мәселесі бойынша қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі мамандандырыл ғ а н кәсіпорындар қалдықтарды жинау және қайта өңдеу бойынша есептілік	Есеп	2024	Аудан әкімдігі, а у д а н әкімдіктері	Қажет емес
Тапсырма 4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету					
4-көрсеткіш. Экологиялық талаптарға сәйкес ТҚҚ полигонын жабу және рекультивациялау					
4.1	Қарақия ауданы бойынша Болашақ, Мұнайшы, Сенек, Бостан, Құланды ауылдарында полигон салу үшін ТЭН түзету және ЖСҚ әзірлеу	Пайдалануға беру актісі	2025-2028	Аудан әкімдігі,	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет
	"Қарақия аудандық				

4.2	тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ ескі полигондарыны ң жерлерін кезең-кезеңімен қалпына келтіру және қалпына келтіру	Қабылдау комиссиясының актісі	2025-2027	Облыс әкімдігі, Полигон операторы	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет
4.3	Қоқыс сұрыптау кешенін салу үшін ЖСҚ әзірлеу	Мемлекеттік сараптаманың қорытындысы қалпына келтіру жобасы	2024	Облыс әкімдігі, Полигон операторы	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет, жеке инвестициялар
4.4	Қарақия ауданында коммуналдық және құрылыс қалдықтарының санкцияланбаған үйінділерін (стихиялық үйінділерін) анықтау және жою	Есептер	2024	Аудан әкімдігі, облыс әкімдігі	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет, жеке инвестициялар

Тапсырма 5. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың хабардарлығы мен мәдениетін арттыру және күшейту барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылы

5-көрсеткіш. Халықтың экологиялық өмір сапасына қанағаттану деңгейі

5.1	Т Қ Қ проблемасына жұртшылықтың назарын аударуға бағытталған әлеуметтік жарнаманы құру , орналастыру және тарату	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі, облыс әкімдігі, аудандық әкімдіктер, ҚШК, ҮЕҰ	Жергілікті бюджет
5.2	Қалдықтарды қабылдау пункттері (пластик, картон және қағаз қалдықтары, шыны)	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі,	Қажет емес

	ұйымдастырылғандығы туралы халықты ақпараттандыруды қамтамасыз ету			аудандық әкімдіктер, ҚШК, ҮЕҰ	
5.3	Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (ҚСҚ, ЭЭО, медициналық) туралы халықты хабардар етуді және насихаттауды қамтамасыз ету олармен қауіпсіз жұмыс істеу әлеуметтік желілерде, әкімдік сайтында, навигациялық жүйелерде ақпарат тарату	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі, аудандық әкімдіктер, ҚШК, ҮЕҰ	Қажет емес
5.4	Жергілікті газеттерде қауіпті жағдайлармен қауіпсіз күресу жолдары туралы жарияланымдар коммуналдық қалдықтардың құрамдас бөліктері	Ақпарат	2024-2027	Аудан әкімдігі, аудандық әкімдіктер, ҚШК	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде жергілікті бюджет
5.5	ҮКҚ мен құрылыс қалдықтарын жинау үшін ұйымдастырылған арнайы орындар туралы халықты хабардар ету	Ақпарат	2024-2027	Аудан әкімдігі, аудандық әкімдіктер, ҚШК	Қажет емес
	Мектептерде, колледждерде, жоғары оқу орындарында және т.б. тарату үшін материалдық			Аудан әкімдігі,	ҚОҚ жөніндегі іс-шаралар жоспары

5	Куланды ауылы	35	4	4	0,8	1,05	1,25	11	6,7	0,7	2
6	Бостан ауылы	40	4	4	0,8	1,05	1,25	13	6,7	0,7	2
7	Болашақ ауылдық округі	40	4	4	0,8	1,05	1,25	4	6,7	0,7	1

Ескерту: қоқыс таситын көліктердің саны бойынша қажеттілік формула бойынша есептеледі:

$n = V_{\text{сут}} / (v * K_{\text{иср}})$, мұндағы

де V сут-жинақталған қалдықтардың орташа тәуліктік көлемі

$V-1$ жұмыс күніндегі 1 қоқыс тасығыштың өнімділігі (алға және артқа)

$K_{\text{иср}}$ - саябақта автомобильдерді пайдалану коэффициенті 0,7.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1.Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Экологиялық кодексі.

2."Жергілікті атқарушы органдарға коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу жөніндегі әдістемелік ұсынымдар бекіту" Қазақстан Республикасы экология және ата-баба ресурстары министрінің 18.05.2023 ж. № 154-п бұйрығы.

3.ҚР ЭГЭҚМ министрінің 2021 жылғы 22 маусымдағы № 206 бұйрығымен бекітілген қалдықтарды жинақтау лимиттерін және қалдықтарды көму лимиттерін есептеу әдістемесі.

4.Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м.а. 2021 жылғы 6 тамыздағы № 314 бұйрығымен бекітілген қалдықтар жіктеуіші.

5.Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 бұйрығымен бекітілген "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидалары.

6.МЕМСТ 30775-2001 "Ресурс үнемдеу. Қалдықтарды өңдеу. Қалдықтарды жіктеу, сәйкестендіру және кодтау. Негізгі ережелер".

7.МЕМСТ 30773-2001 "Ресурс үнемдеу. Қалдықтарды өңдеу. Технологиялық циклдің кезеңдері. Негізгі ережелер".

8.ҚР СТ 1513-2006 (ГОСТ Р 52105-2003, MOD) "Ресурс үнемдеу. Қалдықтарды өңдеу құрамында сынап бар қалдықтарды қайта өңдеудің жіктелуі мен әдістері. Негізгі ережелер".

9."Сынаппен, оның қосылыстарымен және сынаппен толтырылған аспаптармен жұмыс істеу кезіндегі санитарлық ережелер" № 1.10.083-94.

10."Қазақстан Республикасының қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдауды және оларды жоюды бақылау туралы Базель конвенциясына қосылуы туралы" Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 10 ақпандағы № 389-ІІ Заңы.

11.Қауіпті қалдықтардың трансшекаралық тасымалын және оларды жоюды бақылау туралы Базель конвенциясы (Базель, 22 наурыз 1989 ж.).